

ŠVIESA

BALANDIS-GEGUŽĖ-BIRŽELIS, 1963

Turinys

Filosofija prieš tikrąją žmogaus laimę. J. Ragauskas	34
Ligonės ryžtas. Eilėraštis. J. Subatavičius	35
Lietuviškos spaudos platintojai. Rojus Mizara	36
Mokslas ir žinojimas, ar apgavystė. A. B. Salietis	39
Ne ruduo man. Eil. Bronius Mackevičius	44
Pašaukimas. Eil. Jonas Ratnikas	44
Lietuviškos raštijos pradžia. Dr. A. Petrika	45
Ižymiajam akademikui 75 metai. Doc. A. Stanevičius	48
Taurus ižymiosios veikėjos gyvenimas. K. Petrikienė	49
Taigi kiek kilometrų iki dangaus? Prof. P. Slavėnas	52
Miesčionys. Eil. Rimgaudas Graibus	53
Krašto artojas ir nervai. Eil. J. Subatavičius	53
V. Suchackas—jo gyvenimas ir kūryba. Jonas Šimkus	54
Žemės alsavimas. Eil. Juozas Jurevičius	56
Mokslininkė apie pažangiuosius JAV lietuvius.	
J. Junevičius	57
Svajonė. Eil. Elvyra Pilkauskaitė	60
Asfalto kelias. Eil. Rimgaudas Graibus	60
Vanduo ir jo reikšmė mūsų gyvenime.	
D. M. Šolomskas	61

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizaras, A. Bimba. Atsakomyingas redaktorius: A. Bimba

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

No. 2

Balandis-gegužė-birželis (April-May-June)

XXIX

Filosofija prieš tikrąją žmogaus laimę

J. RAGAUSKAS

Gyventi, dalyvauti be galo įvairioje žmonių veikloje, dirbti, kurti — tai laimė, tai būdinga žmogui. Tikras žmogus tiki į šviesią žmonijos ateitį, kovoja dėl jos.

Įvairios religijos yra antihumaniškos jau vien todėl, kad užmuša žmogaus pasitikėjimą savo jėgomis, slopina jo kūrybinius polėkius. Nesudaro išimties ir katalikų bažnyčia. Remdamasi evangelinio Kristaus tariamai pasakytais žodžiais, "Be manęs jūs nieko negalite padaryti", ji teigia, esą be "dievo pagalbos" žmogus negalįs atlikti jokio gero darbo. Vien savo jėgomis žmogus tegalįs tik nusidėti. Katalikų religijos mokymas skelbia visišką žmogaus bejėgiškumą; dar daugiau — jis skelbia, esą žmogaus prigimtis po tariamos pirmosios nuodėmės rojuje sugedusi. Dabar jis esą labiau linkęs į blogą, negu į gerą. "Esu niekas ir visiška silpnybė", sakoma "Kristaus sekimo" knygoje.

Iš šio pagrindinio krikščionių religijos principo seka visa eilė teiginių, niekinančių pasaulį, džiaugsmus, laimę, gyvenimą. Pasak biblijos, viskas — tuštybių tuštybė: žinios ir mokslas, menas ir literatūra, kova už geresnį gyvenimą žemėje, civilizacija, kultūra. Žmogus turįs išsižadėti džiaugsmų, laimės, savęs paties; materialinėmis savo reikmėmis galima esą rūpintis tik tiek,

kiek tai reikalinga "sielos išganymui". Viskas turi būti nukreipta į dievą, į pomirtinį gyvenimą. Žmogaus mintys, darbai, literatūra, menas, mokslas — visa turį būti pajungta sielos išganymui, pomirtinei laimei. Tai esą svarbiausias ir galutinis žmogaus gyvenimo tikslas.

"Ir kaipgi galima mylėti gyvenimą, pilną kartybių, nelaimių, vargų. Pagaliau, ar galima jį vadinti gyvenimu, jeigu jis gimdo vien mirtį ir marą" — sakoma minėtoje "Kristaus sekimo" knygoje.

Niūri, negyvenimiška filosofija!

Šiai filosofijai katalikų bažnyčia buvo ištikima per visą savo gyvavimą. Ji ragino liaudį atgailauti, kentėti, nuolankiai nešti išnaudotojų priespaudos jungą. Bažnyčia įnirtingai kovojo su mokslu, persekiojo šviesiausius žmonijos protus, kovotojus už geresnį gyvenimą žemėje. Beje, patys kunigai savo gyvenimo būdu visada prieštaravo savo skelbiamoms taisyklėms: jie rūpindavosi kuo geriausiai įsitaisyti šiame gyvenime ir kuo mažiausiai domėdavosi savo pačių pomirtine laime.

Siekdami, kad liaudis praktiškai vykdytų šią beprotišką ideologiją, dvasininkai virto žandarais, įžūliai kontroliuojančiais visą žmonių gyvenimą. Bažnyčia tariamus evangelinio Kristaus žodžius "Be manęs jūs nie-

ko negalite padaryti" pavertė savo veikimo lozungu, pastatydama save Kristaus vietoje. Be bažnyčios, be kunigo žmogus nebegalėjo nieko daryti: nei gimti, nei tuoktis, nei gyventi, nei mirti.

Kai žmogus pamatė, kad bažnyčia su savo mokymu tarnauja išnaudotojų klasei, jis nepanorėjo likti aklu jos nežmoniškos filosofijos vergu ir atkakliai stengėsi išsivaduoti iš religinių varžtų bei įkyrios dvasininkų kontrolės. Žmogus nenorėjo vien kentėti, pasninkauti, atgailauti, verkšlenti, lenkti galvą prieš dykaduonius išnaudotojus, skursti. Jis kovojo dėl laisvės ir laimės žemėje. Jis tyrinėjo gamtą ir save patį, kūrė ir vystė mokslus, techniką, statė miestus, konstravo mašinas, išsiskverbė į atomo sandarą, prasisivėrė duris į kosmosą.

Visa tai žmogus padarė ir daro be bažnyčios, be kunigo, be religijos, be išgarsintuosios "dievo malonės"! Viduramžiais bažnyčia griežtai pasipriešino šiam žmogaus "maištingumui", griebėsi prakeikimų, ekskomunikų, inkvizicijos. Bažnyčia ugnimi ir kalaviju naikino tuos, kurie drįso mąstyti ir veikti, nepaisydami jos gausių įsakymų bei draudimų. Vėliau, matydama, kad nebegaali sulaikyti pergalingai žengiančio į priekį mokslo, bažnyčia — ir tai buvo jau pirmas stambus jos pralaimėjimo ženklas — ėmė siūlytis bent į "talkininkes" žmogui, pasukusiam mokslo ir technikos laimėjimų keliu. Dvasininkai sugalvojo maldas ir apeigas, kurias rekomendavo (jau nebeįsakinėjo!), pasikvietus kunigą, atlikti, šventinant naują tiltą, fabriką, garvežį ir t.t. Tomis šventinimų apeigomis, girdi, reikia pasiprašyti dievo malonės, prieš paleidžiant į darbą naują mašiną ar atiduodant eksploatacijai naują pastatą.

Tačiau, vystantis mokslui bei technikai, žmogus atsisakė ir šių religijos likučių. Džiaugdamosis savo proto ir rankų kūriniu, užuot kvietęsis kunigą, niekuo neprisidėjusį prie jo pasiektos laimėjimo, žmogus pats "pašventindavo" naują mašiną, sukuldamas putojančio šampano butelį į lėktuvo propelerį ar į garlaivio nosį. Netrukus buvo pamiršta ir ši "laisvamaniška", bet vis dėlto religinius papročius primenantį pareigą.

Pats gyvenimas demaskavo klaidingus ir žalingus religijos mokymus. Žmonės pamatė, kad, jų laikydamiesi, jie nieko gera nepasiekė, skendėjo tamsoje ir prietemose. Argi galėjo žmogus jaustis esąs pilnateisis žemės šeimininkas, jeigu ji buvo laikoma tik "laikino ištrėmimo vieta"! Argi galėjo žmogus ryžtis padaryti žemę savo laimės šalimi, jeigu tikėjo, kad ji — "ašarų pakalnė"!

Tik atsisakę klaidingos religinės filosofijos, nebemaldaudami "dievo malonių" iš dangaus, bet patys galvodami ir dirbdami, pasikliaudami savo protu ir jėgomis, sujungdami savo rankas bendram darbui ir bendrai kovai, žmonės išmoko nugalėti ir užvaldyti gamtą, surado kelią į teisingą ir laimingą gyvenimą žemėje.

Be bažnyčios ir prieš jos norą Marksas, Engelsas, Leninas, šviesiausi žmonių protai sukūrė nemirtingas marksizmo-leninizmo idėjas. Dabar jomis vadovaujasi visa pasaulinė socializmo sistema—milijardas žmonių. Jie kuria naują, komunistinę visuomenę, kurioje kiekvienas žmogus jausis laimingas. Tai prieštarauja niūriai religinei filosofijai, ir jokia religija, jokia sekta negali komunizmo idėjai pritarti. Štai kodėl tarybiniam žmonėms kova su religiniais prietarais yra neišvengiama. Šie prietarai yra kliūtis kelyje į komunizmą.

LIGONĖS RYŽTAS

Užu lango ošia, gaudžia miškas,
Bitė renka medų gryną,
Ežero paviršių plieskia saulės diskas.
Nepailsdama stuksena elektrinė.

Aš bejėgė graužiančioj vienatvėj
Mintį nuo savęs veju įkyrią, gūdžią:
Argi jau pačioj veržlioja jaunatvėj
Mano eldijsa sudužo?

Ryžtas nugalėti — mano vaistas,
Ryžtas ją įveikti — ginklas mano,
Burės viltimi plačiai išskleistos,
Pergalę širdis stuksena.

J. Subatavičius

1963. III. 20

Lietuviškos spaudos platintojai

ROJUS MIZARA

JAV lietuvių švietime milžinišką vaidmenį suvaidino pasiryžėliai literatūros platintojai, keliavę iš miesto į miestą, iš namų į namus, siūlę žmonėms laikraščius ir knygas—pažangius laikraščius, pažangiąją literatūrą! Tokių knygų platintojų buvo daug. Kai kurie jų keliavo, prisikimšę didelius čemodanus knygų, brošiūrų, pasirengę bet kada užsakyti žmonėms laikraščius. Jie prašė, jie ragino tuos, kurie laikraščių neprenumeruoja, kad užsisakytų! Jie kišo knygutes ir knygas, kokios tuomet buvo iš spaudos išėjusios.

Atvažiuoja būdavo į miestą toks "literatūros agentas" ir pirmiausia ieško lietuviško saliūno, mėsinės arba kirpyklos. Užėjęs ten, jis prašo nurodyti, kur, kokioje gatvėje gyvena lietuviai. Tuomet eina pas juos.

Aš tik ką buvau atvykęs iš Lietuvos ir gyvenau Nashua (Našvėje), N. H. Vieną vakarą, atmenu, mes keli jauni vyrai sėdėjome virtuvėje, sukišę akis į laikraščius; skaitėme prie kerosininės lempos, nes elektros tuomet ten dar nebuvo. Staiga kažin kas beldžiasi į duris. Įeina aukštokas vyras, nešinas čemodanu. Paprašius, jis sėdosi ir atsidusęs, tarė:

— Atrodo, būsiu padaręs klaidą.

Kai jis buvo užklaustas, kodėl jis taip manęs, svečias atsakė:

— Matau, jūs čia turite tuos laikraščius, kuriuos aš užprenumeruoju. Taigi biznio nepadarysiu.

Mes turėjome "Laisvę", "Kovą" ir "Keleivį". Pagaliau jis plačiau apsidairė; pasisakė savo pavardę (kurios neatsimenu) ir pradėjo kalbėti apie politiką. Kaip įdomiai, kaip sugabiai jis kalbėjo!

— Gal pirksite brošiūrų?—pagaliau jis užklauskė.

Ir jis pradėjo rodyti, kokias brošiūras ir knygas turi. Aš buvau bedarbis, be cento kišenėje, dėl to nieko negalėjau iš svečio pirkti, bet kai kurie kiti "burdingieriai" pa-

sipirko brošiūraičių, kad neišleistų svečio tuščiomis rankomis.

Mes visi buvome dzūkai; du mūsų tarpe buvo beraščiai. Ir aš, svečiui išėjus, stebėjau ypač tuodu. O kaip jie gerbė literatūros platintoją! "Koks jis mokytas ir liucikas!" sakė jie. "Kad visi tokie būtų!"

Žinoma, ne visur literatūros platintojai sutikdavo tokius, kaip mus. Daugeliui tekdavo nukentėti—išgirsti nemalonių žodžių, paniekos už tai, kad socialistinę literatūrą platina.

Kai apsigyvenau Bostone, susipažinau su labai įdomiu žmogumi—**Pranu Milašausku**.

P. Milašauskas turėjo South Bostone spaustuvėlę, kurioje pats spausdino savo parašytas knygas—dienomis—ir jas vakarais nešiodavo pas žmones į namus parduoti. Ne visos jo knygos buvo gražiai parašytos ir veik visos netobulai atspausdintos. Bet jis jų išleido daug: vienas vertė iš kitų kalbų, kitas "lietuvinio", o dar kitas pats parašė. Iš viso, sakoma, jis bus parašęs ir išspausdinęs daugiau kaip 20 skirtingais pavadinimais brošiūrų ir knygų.

P. Milašauskas gimė 1875 metais arti Papilės. Mokėsi Palangoje. Pradaręs akis, išvyko užsienin. Į Bostoną jis atvyko apie 1908 metus. Iš jo knygų gerai atsimenu "Jeronimą Savanarolą", "Naujas Savizrolas", "Inkvizicija", "Mielaširdingi žvėrys".

Tai buvo savos rūšies asketas, užsigrūdinęs laisvamanis, karštas lietuviškos knygos mėgėjas.

Vakarais tu jį matydavai: eina vilkdamas čemodanu knygų; eina iš buto į butą, ragina žmones pirkti. Ar jis jų pardavė daug, nežinau, bet visuomet matydavai jį nepasirūdžiusį, darbiniais rūbais, suvargusį.

Kartą aš prasitariau, kad norėčiau su Milašausku eiti į partnerystę—spaustuvės darbo aš jau buvau pramokęs.

— Tai ką, norite badauti?—atsakė jis.—

Jei norite, galite badauti ir gatvėje, nebūtinai mano spaustuvėlėje...

P. Milašauskas—uolus, darbštus knygos platintojas ir mylėtojas—mirė 1918 metais. Mirė tarp savo knygų, sukrautų nedideliam kambary. Tuojuo po jo mirties tūli "literatūros mylėtojai" pradėjo verstis po knygas. Kam? Gal jiems rūpėjo pasirinkti velionio kokių knygų? Ne, — ieškojo pinigų. Jie galvojo: kadangi P. Milašauskas taip skurdžiai gyveno, tai jis turėjo nemaža santaupų ir jas dėjo ne į banką, ale slėpė savo knygoje...

Niekad neteko sužinoti, kiek ten jie mirusiojo milijonų rado.

—:—

Apie pirmą savo susitikimą su literatūros platintoju 1899 metais įdomiai pasakoja J. Valas, tik, deja, jis nepasako, kuriame mieste tai įvyko:

"Aname laike, kuomet aš buvau dar vaikas, mano žvilgis į pasaulį buvo labai dar silpnas, mano protas buvo supančiotas prietarais; baimė pragaro ir velnių, didis žiaurumas prie kankinimo griešnų dūšelių, baugino mane ir visada stovėjo priešais mano akis... Buvau karštai maldingas vaikelis, ir todėl visos mano didžiausios žinios ir visas mano mokslo šaltinis buvo, tai kunigėlio žodžiai iš sakyklos. Tiesa, aš jau tuomet mokėjau skaityti ir rašyti; skaičiau laikraščius ir knygas: iš lietuviškų laikraščių skaičiau "Saulę", iš lenkiškų—"Zgodą". Šie laikraščiai buvo kunigėlio parekomenduoti, kaipo geriausi; todėl aš ir manydavau, kad jau geresnių už juos nei nėra.

Iš knygų mylėjau skaityti "Namelis pustelninko", "Tvardauskas", "Tūkstantis naktų", "Graži Mageliona", "Gyvenimai šventųjų", "Marijanskas Kalendaris" ir daugybę kitokių šitos rūšies knygelių. Taip ir slinko laikas per keletą mano jaunystės metų; manyje nuolatos virė kokios tai žingeidumo mintys, ir buvo nuolatinis noras, kad kuo daugiau dažinoti, persitikrinti; bet kaip ir iš kur? Viskas, kas kunigėlio daleista skaityti, nedavė man įsitikinimų. Viskas, ką ikšiolei skaičiau ir

atsižinojau, tai pragaru kvėpėjo, ir manydavau, kaip tik žengsiu į uždraustą jį daržą, tuojuo mano brangi dūšėlė, kurią tuomet taip mylėjau, kipšui pateks...

Štai vieną gražų vakarą, spalio mėnesyje, 1899 m., atėjo į mūsų namus koks tai nepažįstamas žmogus, nešinas porą kažin kokių pundelių su savim. Tuo tarpu aš valgiau vakarienę, nes buvau tik ką iš darbo parėjęs. Kada pačiau valgyti vakarienę, tas nepažįstamas svečias atidarė savo pundelius, kuriuose buvo vien knygos—visokios knygos; tik turiu pasakyti, kad jis neturėjo tokių, kokias aš skaičiau.

Jis dabar išsiėmęs keletą knygų atsiėmė į mane ir užklausė: "Ar tamsta mokate skaityti?" Aš ilgai nelaukdamas atsakiau: "Taip," ir dar pridūriau, kad moku ne tik lietuviškai, bet ir lenkiškai ir jau turiu knygelių. Nepažįstamasis nudžiugo ir paprašė, kad aš jam parodyčiau tą savo knygynėlį. Gerai. Nesivedžiau į savo kambarėlį ir parodyčiau visas knygas ir laikraščius, kokius tik tuomet turėjau; jisai peržiūrėjo mano knygynėlį; aš tuomet mačiau: tikrai jis mane už tai pagirs; bet kaip apsirikau! Jis peržiūrėjęs mano knygas, pažvelgė į mane, nusijuokė, susiraukė ir numojęs ranka, pasakė, kad tos knygos yra "niekai, tai šlamštas." Žinotumėte, kaip jis mane užgavo!..

Perverčiau visas jo knygas, kokias jis tik turėjo ir pasirodė man, kad visos niekai ir visos prakeiktos. Sakau: "tamsta neturi čia nei vienos geros knygos, nieko todėl nepirksiu ir gali sau eiti." Jis pažiūrėjęs į mane, ironiškai nusijuokė ir pasakė: "Tamsta nesi pirmutinis toks žmogus—yra daug tokių." Aš sau maštau—"daug tokių protingų sutinki, kurie nenori pirkti bedieviškų knygų..." Bet to žmogaus būta tikrai žydiško, nors ir pasakiau, kad knygų nepirksiu ir nors liečiau eiti, bet jis nei negirdėjo, ir pradėjo inkalbinėti man, kad laikraštį užsirašyčiau. Užklausiau—kokį? Sako, "Vie-

nybę lietuvininkų". Tas laikraštis — sakau jam—yra bedieviškas, ir mūsų kunigėlis jį seniai prakeikė — nenoriu aš jo. Bet jis, kaip ims man tą laikraštį girti, kaip ims jis darodinėti, kad laikraštis moksliskas, kad gali daug ko iš jo pasimokinti, apie ką dabar nei nežinai, ir prie to laikraščio dar duoda priedą—“Aprašymas apie žemę ir kitus svietus.” Pamislinau, pamislinau, — na, ant galo, teksiu kipšui, teksiu; juk aš ne pirmutinis. Užrašyk sakau... (“Vienybės lietuvininkų” 25 metų sukaktuvių jubiliejus (1886—1911)”. Išleista Brooklyne 1911 m.)

J. Valas tuomet, kai tą laikraštį užsisakė, buvo 17 metų amžiaus. O kas gi buvo tasai knygų pardavėjas? Jurgis Kazakevičius, berods, iš Pittstono, Pa. Ir J. Valas nuo to laiko pradėjo Kazakevičių labai gerbti ir branginti! Už ką? Už tai, kad pittstonietis padėjo jam atidaryti akis. Tokių Valų Amerikoje buvo tūkstančiai; — buvo nemaža ir spaudos bei literatūros platintojų, sunikiai dirbusių, vargingai gyvenusių.

—:—

Prieš daugiau kaip 50 metų mano brolis Aleksandras (mirė 1960 m.) buvo “literatūros agentas”, kaip tuomet tokius vadindavo. Jis užsakinėdavo “Kovą”, “Laisvę” ir “Keleivį”, — socialistinę spaudą, taipgi visuomet vežiodavosi visokių socialistinių brošiūrų ir knygų. Jis man pasakodavo, kas tuomet būdavo jam sunkiausia—knygų nešiojimas.

— Nuvykęs į kitą miestą, tau mažai pažįstamą,—sakė jis,—kai kurią dieną išnešioji čemodaną knygų, nei vienos neparduodamas; nei vieno laikraščio neužsakydamas — viskas veltui! O pavargsti!.. Tačiau, pasitaikydavo ir laimingesnių dienų.

Jis keliaudavo daugiausia po Naujosios

Anglijos miestus ir miestelius 1911—1912 metais. “Literatūros agentu” jis buvo, kol praleido visas santaupas, kiek jis jų turėjo.

—:—

Per septyniasdešimt metų pasišventėliai, lietuviško žodžio, lietuviškos spaudos platintojai Amerikoje suvaidino milžinišką vaidmenį. Savo darbu, savo žygiais jie ne tik tvirtino mūsų spaudą, — jie padėjo atidaryti tūkstančiams žmonių akis, — pramokyti skaityti, suprasti aplinką, kurioje gyvena, pažinti savo reikalus, įsitraukti į kovą už didesnę duonos šmotelį.

Šiuo metu mes tokius veikėjus vadiname **spaudos vadininkais**. Žinoma, mūsų dienų vadininkų darbas lengvesnis negu buvo tų, kurie spaudą platino anuo metu. Šiandien nereikia vilkti pundus arba čemodanus, pilnus knygų, einant iš namų į namus. Nūnai dauguma mūsų spaudos platintojų-vadininkų važinėja automobiliais. Žmonės šiandien gyvena pastoviau, nekeičia taip dažnai savo adresų, kaip seniau, nesikilnoja iš vietos į vietą, iš miesto į miestą.

Vienas veikliausių mūsų laikų vadininkų buvo **Antanas Smitas-Šmulkštys** (jau miręs). Jis gyveno Filadelfijoje—didmiesty, kur yra daug lietuvių. Antanas atmintinai žinojo šimtų žmonių adresus, vardus ir pavardes. Būdavo važiuoji su juo (jo mašina) siaurutėmis Filadelfijos gatvėmis, ir jis tau pasakoja: čia, va, gyvena toks ir toks žmogus, ten—toks ir toks, ir t.t. Ir jis net žinojo, kuris jų, reikalui esant, pasirengęs paaukoti dolerį kitą mūsų spaudai, pažangiajam judėjimui.

Turime mes ir daugiau tokių žmonių, kaip Antanas Smitas, bet jie dar gyvi, čia juos visus negi išvardinsi.

Liaudį šviečia ne tik tie, kurie leidžia ir redaguoja laikraščius; ją šviečia taip pat ir tie, kurie platina spaudą, literatūrą.

Garbė jiems!

Mokslas ir žinojimas, ar apgavystė?

A. B. SALIETIS

Nebegali būti jokios abejonės, jog nuo kalbų ir diskusijų einama prie konkrečių žygių dėl įvedimo į Jungtinių Amerikos Valstijų mokyklas pamokų (kursų) apie **komunizmą**. Tiesa, kol kas tik labai nedrąsiai ir tik kai kuriose vidurinėse bei aukštosiose mokyklose jau bandomos tokios pamokos, bet tai tik laiko klausimas, kai jos bus įdiegtos visose mokyklose.

Kodėl įdiegimu pamokų apie komunizmą taip labai susirūpinta? Atsakymas lengvas. Girdi, komunizmo ignoruoti nebegalima, nebegalima rankos pamojimu juo nusikratyti. Jau beveik trečdalis žmonijos nūnai randasi po komunizmo vėliava. Tai mūsų gyvenimo tikrovė. Su ja tenka rimtai skaitytis. Visos pasakos, kad komunizmas su laiku išnyks iš pasaulio, pasiliko pasakomis, o komunizmas vis plinta ir plinta. Ypač, girdi, tai aiškiai įrodė vėliausi įvykiai Kuboje, tiesiog mūsų pašonėje. Išvada tegali būti viena: mūsų jaunimo "supažindinimas" su komunizmu pasidarė dienos reikalas bei problema. Nebeužtenka to, ką mūsų vaikai diena iš dienos apie komunizmą ir komunistus skaito spaudoje, girdi per radiją bei televiziją, bažnyčiose ir salėse. Būtinai reikia jį "šviesti" apie komunizmą ir mūsų mokyklose.

Iš tiesų, kas galėtų priešintis švietimui mūsų jaunimo tokiu klausimu, kuriuo prirašytos tonos knygų, kasdien sausakimšai užkimštos laikraščių bei žurnalų skiltys, kuris nebenužžiūsta nuo mūsų vadovų ir valdovų lūpų, kuris jau daug metų siejasi su kiekvienu mūsų šalies biudžetu, su kiekvienu doleriu, skiriamu "apsigynimui".

Taip atrodo, taip turėtų būti. Deja, tie, kurie įsikarščiausiai šiandien agituoja už įvedimą pamokų apie komunizmą į mūsų mokyklas, turi visai ką kitą galvoje. Jiems, kaip matysime, rūpi ne mūsų jaunimo švietimas, ne jo teisingas supažindinimas su šiuo laikų komunizmo fenomenu, bet jo

proto užnuodijimas, kad jis nepažintų ir nematytų tų problemų, kurias prieš Ameriką ir kitus kapitalistinius kraštus iškelia naujos idėjos, nauji idealai. Jų tikslas, kaip matysime, yra kuo ilgiausiai užstoti kelią naujiems proto ir mokslo laimėjimams, panaudojimui ir išnaudojimui visų jau pasiektų mokslo laimėjimų sukurti gyvenimą, kuriame nebūtų prispaustųjų ir prispaudėjų, pavergtųjų ir pavergėjų, alkanų ir benamių, kurių tiek daug dar vis turime čia pat mūsų šalyje—turtiniausioje visame pasaulyje kapitalistinėje šalyje.

Jau paruošti ir vadovėliai

Štai mano rankose jau tiems vadinamiems kursams apie komunizmą paruošti ir išleisti net trys vadovėliai. Tai techniškai gražiai, rūpestingai išleistos knygos. Viena jų taikoma pradinėms mokykloms ir pavadinta "What You Should Know About Communism and Why" (Ką jūs turite žinoti apie komunizmą ir kodėl). Ją paruošė koks ten su titulu "Ph.D." Matthew Mestrovic, pasivadinęs "ekspertu sovietiniais reikalais". Jis giriasi šitą vadovėlį paruošęs "reikalaujamas švietėjų, bibliotekininkų, mokytojų ir tėvų".

Antroji knyga, taikoma vidurinėms mokykloms vadovėliu, pavadinta "The World of Communism" (Komunizmo pasaulis). Jos autorius irgi labai "mokytas", net profesorius, "Pietinės Kalifornijos universiteto tarybinių azijinių studijų centro direktorius", Dr. Rodger Swearingen. Jis mums "atsako į šimtą klausimų, kuriuos dažniausiai stato Amerikos vidurinių mokyklų moksleiviai".

O trečioji jau daug didesnė ir storesnė knyga yra "Two Ways of Life—The Communist Challenge to Democracy" (Du gyvenimo būdai—komunistinis iššaukimas demokratijos į dvikovą). Jos autorius yra William Ebenstein, taip pat, žinoma, profesorius, ir dar ne bile koks, o politinių mokslų

garsiajame Princetono universitete. Taip pat jis yra autorius tokių knygų kaip "Great Political Thinkers" (Didieji politiniai galvotojai), "Modern Political Thought" (Modernioji politinė galvosena) ir "Today's Isms" (Nūdieniai izmai), kurios, girdi, jau seniai naudojamos vadovėliais mūsų kolegijose. Todėl ir šitas jo veikalas stačiai ir taikomas vadovėliu mūsų aukštosioms mokykloms.*

Atidžiai perskaitęs tuos tris "vadovėlius" žmogus negali nepagalvoti: Tai tokiais nuodais bus tuose kursuose siekiama mūsų jaunimą "šviesti"! Gal tik tuo nors dalinai galima ramintis, kad visi trys autoriai yra taip persisunkę neapykanta naujoms idėjoms, jog neišvengiamai nors šiek tiek protaujantis jaunuolis juos tokiais atpažins ir atsisakys jais savo protą maitinti, o gal dar net jiems išdrįs pasipriešinti.

Autorių tikslas

Minėtų vadovėlių autorių tikslas yra dvejopas—mūsų vaikus, mūsų jaunimą išgąsdinti komunizmo baubu ir sustiprinti juose tikėjimą kapitalizmu. To siekiama visomis priemonėmis. Mėgiamiausia gi jų priemonė yra **melas**. Pavyzdžiui, atsivertei pradinės mokyklos vaikams vadovėlį "What You Should Know About Communism and Why" ir skaitai:

"Ar tu sustojai ir pagalvojai, kiek komunizmas atsieina kiekvienai Amerikos šeimai? Pasiklausk savo tėvelį apie taksus (mokesčius nuo pajamų): Veikiausia jis jums pasakys, kad didžiulė jo pajamų dalis nueina išmokėjimui federalinių taksų. Apie nuo vieno trečdaliao iki pusės jūsų šeimos taksų yra komunizmo išlaidos. Bilijonus dolerių atsieina kanuolės, raketos, laivai ir lėktuvai apgynimui mūsų šalies ir josios tal-

* Šiam straipsniui einant į spaudą pasirodė dar vienas mūsų mokykloms vadovėlis. Jį išleido Amerikos Advokatų susivienijimas (American Bar Association). Pavadintas "**Demokratija ir komunizmas pasauliniuose reikaluose**" (Democracy and Communism in World Affairs), susideda iš 260 puslapių.

kininkų. Tų visų ginklų tikslas yra palaikyti Laisvąjį pasaulį tvirtu, jeigu komunistai jį užpultų. Neužilgo ir jūs turėsite pradėti mokėti dalį šių taksų prieš komunizmą" (5 psl.).

Ir taip, kas sakins, tai gąsdinimas. "Pasižiūrėkime", girdi, "kaip visiškai pasikeistų jūsų gyvenimas, jeigu komunizmas įsigalėtų". Paimkime "tavo bažnyčią". Štai kas atsitiktų: "Komunistai iš tavęs šaipytųsi, jeigu tu eitum į bažnyčią. Jie tau saktų, kad nėra dievo, kad religija yra apgavystė. Galimas daiktas, kad komunistinė valdžia tavo bažnyčią visiškai uždarytų".

Ne geriau būtų su "tavo mokykla". Viena, "komunizmo idėjos būtų brukamos į tavo galvą nuo pat pirmosios klasės. Jūsų vadovėliai būtų užpildyti gyrimu komunizmo ir jo vadų"... Antra, "jeigu tavo mokytojas pastebėtų tavyje abejojimą komunizmu, veikiausia tau būtų labai sunku patekti į kolegiją".

Dar, girdi, blogiau būtų su "tavo namais". Tau būtų uždrausta "klausytis radijo ar televizijos programų apie laisvąjį pasaulį... Kas nors galėtų tave nužiūrėti ir įskusti slaptajai policijai" ir t.t.

O ką jau bekalbėti, sako, apie "tavo karjerą". Komunistai tau ją "paskirtų". O jei dar "pasipriešintum komunizmui", tai ir jokio užsiėmimo nebegalėtum susirasti. Žodžiu: "Komunistinėje Amerikoje tos laisvės, kurias Amerika taip myli, kaip bematant išgaruotų. Tai tokią kainą reikėtų sumokėti, jeigu mes prakištum kovą prieš komunizmą" (5-7 psl.).

O čia dar tik vadovėlio pradžia, tik prartarmė, tik pradžia to "mokslo apie komunizmą". Paskui eina skyrius po skyriaus dar net šlykštesnių prasimanymų. Pav., paimkime eilinį, "tikrą komunistą". Jis, girdi, turi klausyti savo vadų be jokio klausimo. "Jei bus reikalas, jis kovos, meluos, vogs ir užmušinės" (11 psl.).

Visi "argumentai" prieš Tarybų Sąjungą, kokius tik yra iškepę josios priešai, šiame vadovėlyje, suprantama, yra pakartojami. Bet tuo nepasitenkinama. Nebūtų vadovėlis, jeigu jis kalbėtų apie komunizmą visame pasaulyje, o pamirštų "komunizmo pavojų"

mūsų kraštui—Jungtinėms Amerikos Valstijoms. Todėl paskutiniai jo du skyreliai — 13-as ir 14-as paaukoti pagąsdinimui vaikų amerikinio komunizmo baubu. Tiesa, girdi, kad šiandien komunistų mūsų Amerikoje labai nedaug, nes jie savo partijoje teturį apie 10,000 narių, bet jie vis tiek esą labai pavojingi, nes toji jų partija esanti svarbi priemonė “skleidimui komunistinės propagandos — ir, daugelio manymu, šnipinėjimui” (112 psl.). O 114-me puslapyje sakoma, kad “FBI (Federalinis tyrinėjimo biuras) suėmė kelis komunistinius šnipus, jų tarpe ir tuos, kurie buvo pavogę mūsų tautos atomines slapybes”. Giriama Taft-Hartley įstatymas, nes jis padėjęs mūsų profesinių sąjungų (darbo unijų) vadams susidoroti su komunistais, nors, kaip žinia, visas darbo unijų judėjimas yra griežtai tą antiunijinį įstatymą atmetęs ir pasmerkęs. Užgiriami Smitho ir McCarrano įstatymai, kuriais nūnai yra persekiojami ne tik komunistai, bet ir šiaip pažangūs, kovingi žmonės. Vaikai raginami tikėti, kad pas mus “laisvė nesutikti, laisvė pačiam protauti yra viena iš pagrindiausių laisvių”, kad pas mus kiekvienas žmogus “gali laisvai reikšti savo nuomonę”. Nors tiems, kurie drįsta priklaustyti Komunistų partijai, pagal minėtus įstatymus grūmojama ilgų metų kalėjimu ir aukščiausiomis pinigėmis bausmėmis ir griežčiausiai draudžiama net prašyti leidimo (pasporto) išvažiavimui į užsienį, vadovėlio autorius vaikus įtikinėja, kad “Jungtinėse Valstijose mažumų grupės gali susirinkti ir protestuoti valdžiai prieš tokius dalykus, kurie jiems nepatinka” (120-123 psl.).

Ir vadovėlis baigiamas šūkiu: **“Ginkime savo teises, saugokime savo piliečių teises ir laikykime mūsų tautą tvirtą. Tada mūsų laisvės bus saugios ir Amerika bus komunizmui neprieinama”.**

Visoje ilgoje tiradoje prieš Amerikos komunistus nė žodelio nesurandame apie jų programą, apie jų siūlomas reformas pagerinimui Amerikos žmonių būklės, apie jų rodomą kelią Amerikai į naują, į socialistinį rytojų.

Tie patys šmeižtai

Vadovėlyje “The World of Communism”, skiriamą vidurinėms mokykloms, pakartojami prieš komunizmą bei komunistus tie patys “argumentai,” tik daug platesniu mastu.

Kad moksleiviai dar nė nepradėję pamokų jau bijotų komunizmo ir komunistų, vadovėlio autorius Swearingen ragina juos atsiminti, ką apie komunizmą yra pasakęs FBI direktorius J. Edgar Hooveris savo knygoje “Masters of Deceit” (Apgaulės meistrai). O jis, girdi, yra pasakęs, kad komunizmo pavojus grūmoja mūsų namams, mūsų ateičiai, mūsų vaikams, na, ir pasaulio taikai (6 psl.). O autorius nuo savęs užgieda: “Komunistai mums paskelbė karą. Tas tiesa, kad tai nėra šiltas karas, vedamas kanuolėmis, tankais, lėktuvais arba atominiais ginklais, bet vis tiek yra karas—karas, vedamas idėjomis, propaganda, ekonomine pagalba, prekyba, kultūra ir šnipinėjimu” (7 psl.).

Arba, jau konkrečiai priėjus prie Jungtinių Amerikos Valstijų komunistų, vadovėlio autorius Swearingenas 8-tam skyriuje “Komunizmas Jungtinėse Valstijose” vaiko jaunam protui pateikia tokių žemčiūgėlių:

“Komunistų partija negerbia nei dievo, nei privatinės nuosavybės, nei laisvės, nei įstatymų. Negi ji gerbia mūsų konstituciją arba didžiąsias Jungtinių Valstijų tradicijas... Komunistinės pažiūros nesuderinamos su mūsų amerikinių paveldėjimų pagrindais. Komunistų partijos negalima laikyti politinė partija paprastai priimtu supratimu. Narystė partijoje reikalauja ištikimybės autoritetui, kuris stovi aukščiau už savo paties šalį... Komunistai stoja už nuvertimą Jungtinių Valstijų valdžios ir už sunaikinimą amerikinio gyvenimo būdo... Kaip matėme, komunistai netiki dievu, konstitucija, teisėtai išrinkta valdžia, asmens teisėmis ir laisvėmis, private nuosavybe arba įstatymais. Komunistų partija užgria valymus, masinį žudymą ir vergų darbą, jeigu tas patarnauja pasiekti komunizmo tikslus. Tuo būdu aišku, kad negalima tuo pačiu laiku būti šios šalies lojaliu piliečiu ir komunistu” (201-202 psl.).

Kas sakins, kas eilutė tai juk grynčiausia netiesa. Galima įsivaizduoti, kas atsitiks su protu vidurinės mokyklos moksleivio, kuris patikės šitokiu Swearingeno mokymu apie Amerikos komunistus.

Studentijos protui maistas

Lygiai tokia pat istorija ir su trečiuoju, aukštosios mokyklos skiriamu vadovėliu "Two Ways of Life". Skirtumas gal tik tame, kad šioji knyga daug didesnė savo formatu ir daug storesnė puslapiams. Stipresniam studentų proto paveikimui knyga gausiai pailiuota nuotraukomis iš abiejų gyvenimo būdų — iš Amerikos kapitalistinio gyvenimo ir iš Tarybų socialistinio gyvenimo. Autorius bando parodyti ir įrodyti, koks "puikus" ir "laimingas" yra mūsų kapitalistinio gyvenimo būdas, o koks "nelaimingas" ir "šiurkštus" yra socialistinio gyvenimo būdas. Jis, beje, kiek galima vengia kapitalistinį gyvenimo būdą vadinti kapitalistiniu ir jį priešpastatyti komunizmui. Jis sako, kad "kova eina tarp **demokratijos** ir komunizmo". Jis, aišku, nenori, kad studentai suprastų, jog komunizmas yra taip pat demokratija, tik kitos, naujos rūšies demokratija, pagrindiniai daug gilesnė ir aukštesnė demokratija, nes ji remiasi darbo liaudimi. Mat, jo tikslas ne teisingai supažindinti mūsų studentiją su tais dviem gyvenimo būdais, bet ją nustatyti prieš socialistinį būdą. Tą tikslą pasiekti jam pateisinamos visos priemonės, į kurias įeina ir grynas melas, ir pusiau melas, ir tiesos nutylėjimas, ir faktų savotiškai nušvietimas bei jų iškreipimas.

Vadovėlio autorius, matyt, nėra toks nemokša, jog nežinotų bei negirdėtų, kad mūsų studentija kartais net garsiai sielojasi mūsų Amerikoje didėjančiu reakcijos-fašizmo pavojumi, arba atsisako pamiršti, jog dar taip neseniai mūsų Amerika ir Tarybų Sąjunga pėty petin, ranka rankon kovojo prieš fašizmą. Todėl savo įvade jis prisimena, kad fašistinių grupių esą tiek pas mus Amerikoje, tiek Anglijoje, tiek kituose kraštuose, bet, girdi, į jas rimtai žiūrėti nereikia, nes tokiose šalyse, kaip Vokietija, Italija ir Japonija, prieš kurias buvo taip sun-

kiai kovota ir tiek daug kraujo pralieta, dabar klestinti demokratija ir jos tapusios mūsų geriausiais talkininkais prieš komunizmą. Girdi, visas dėmesys knygoje sukonzentruotas "ant komunizmo" todėl, kad "vyriausias demokratinio gyvenimo būdai šiandien pavojus pareina iš komunizmo, o ne iš fašizmo" (5-6 psl.).

Ebensteino didžiulė knyga padalyta į ke turias dalis. Pirmoji dalis pavadinta "Demokratija kaip gyvenimo būdas", o antroji — "Komunizmas kaip gyvenimo būdas". Na, ir, žinoma, jis sušilęs įrodinėja, kad tas mūsų gyvenimo būdas remiasi visų žmonių "pagrindine lygybe", kad jis "individualą stato aukščiau už valstybę", kad jis "valdžią padaro žmonių tarnu" ir tt. (21 psl.). Nereikia nė sakyti, jog jis nieko panašaus nesuranda socialistinio gyvenimo būde, nors pradeda su Marksu ir jo mokslu ir baigia su kubiečiu Kastro. Marksas, žinoma, buvęs pats didžiausias kaltininkas, nes jis mokęs, kad "prievarta ir jėga yra vienintelės priemonės pasiekimui pagrindinės socialinės pakeitimos" ir argumentavęs, "kad pagrindinius pakeitimus visuomenėje galima įvykdyti tik jėga ir prievarta, o ne ramiomis, konstitucinėmis priemonėmis". Arba paimkime Lenina. Su juo bėda, girdi, buvo tame, kad "jis buvo įsitikinęs, jog darbininkai patys stokoja supratimo ir negali efektingai patys veikti, todėl ji turi sekti vadovybę mažos, parinktos grupelės, būtent, Komunistų partijos" (95 psl.).

Vadovėlio autoriui nesvarbu, kad tos jo Marksu ir Leninui primetamos nuodėmės yra jo paties iš piršto išlaužtos, išgalvotos. Juk kaip tik Marksas ir Leninas buvo tie vyrai, kurie nurodė, kad tik darbininkų klasė yra pajėgi ir turės įvykdyti pagrindinį perversmą ir pertvarkyti mūsų socialinį gyvenimą naujais pagrindais. Ir tai ji padarys ne tada, kada kokia ten mažytė, parinkta grupelė už nosies ją prie to žygio prives, bet tik tada, kai ji tam žygiui pribręs, tą savo istorinę misiją supras ir iš savo gretų išsiugdys kaip vadą revoliucinę partiją, atseit, Komunistų Partiją. Tai tokiu mokslu, tai tokiu supratimu, tokia doktrina pagrįstas visas tas judėjimas, kurio darbo liaudies

priešai taip išsigandę ir kuris populiariai vadinamas komunizmu. Juk jeigu reikalas būtų tik su "maža, parinkta grupele", tai kalėjimais ir žudymais kapitalistinis pasaulis būtų seniai susidorojęs su "komunizmo pavojumi." Tas jau vienas turėtų, rodosi, įtikinti tokius galvočius, kaip šio vadovėlio autorius, kad komunistinio judėjimo šaknys yra giliausiai suleistos į šių laikų visuomenę, ir kad tik todėl nei prasimanymais, nei baubais, nei teroru net mūsų galingiausiai valdančiajai kapitalistinei klasei su juo susidoroti nepavyksta. O kad nepavyksta, tai juk geriausiai įrodo ir patys šių trijų vadovėlių autoriai, taip garsiai ir desperatiškai mus gąsdindami tuo "komunizmo pavojumi".

Kuri santvarka pranašesnė

Trečioje savo knygos dalyje, pavadintoje "Ekonominės demokratijos ir komunizmo sistemos" Ebenstein sušilęs įrodinėja kapitalistinės sistemos pranašumą. Nieko, pavyzdžiui, jam nereikia tas faktas, kad šiandien visur socialistinė ekonomika kyla daug smarkiau, negu kapitalistinė ekonomika, arba kad kai visame socialistiniame pasaulyje niekas nė nekalba apie nedarbo problemą, mūsų kapitalistinėje šalyje randasi pastoviai daugiau kaip šešių milijonų bedarbių armija, arba kad jau Antrajame pasauliniame kare buvo visiems įrodyta, jog jeigu Tarybų Sąjunga nebūtų rėmusi socialistine ekonomika, tai hitlerinės armijos būtų visą kraštą nusiaubusios ir, labai galimas daiktas, šiandien ne tik Maskvoje, bet ir Londone, ir Romoje, ir Paryžiuje aukštai ore plevėsuotu svastika. Visa tai autoriui nieko nepasako, nieko nereikia.

O vis tiek gieda apie pavojų

Juokinga, kad mūsų vadovėlio autorius, gražiai susidorojęs su komunizmu visose jo fazėse ir išvadavęs kapitalizmą iš visų pavojų, tarytum iš gilaus miego išbudes visą ketvirtąją savo knygos dalį pašvenčia kovai su "komunizmo pavojumi šiandien". Gi pavojus, pasak jo, iš tikrųjų yra labai rimtas, labai didelis. Ir tam "baisiam pavojui" pavaizduoti bei įrodyti, jis šio knygos sky-

riaus pradžioje turi įdėjęs nuotrauką, kuriuje matome Tarybų Sąjungos premjero Chruščiovo susitikimą su tuo barzdotu revoliucinės Kubos premjeru Fidel Kastro. Ir taip pat iš jo sužinome, kad tasai baisusis pavojus nukreiptas ne prieš kurią vieną mūsų laimingojo kapitalistinio gyvenimo būdo dalį, bet tiesiog "prieš visą mūsų laisvąjį gyvenimo būdą".

Autorius pateikia mums ir šaltinius, iš kurių tasai pavojus kyla. Pirmutinis, tai ekonominė komunizmo galia, antras — komunizmo laimėjimai moksle ir apšvietoje, ir trečias — "komunistinis imperializmas". Visiškai pamiršęs kapitalistinės ekonomikos pranašumą, šioje savo knygos dalyje jis mus gąsdina faktais ir skaičiais apie didžiulį socialistinės ekonomikos laimėjimą. Na, o ką jau bekalbėti apie mokslą ir apšvietą. Jau 1957 metais pasirodymas erdvėse pirmojo tarybinio sputniko, girdi, atidarė mums akis ir įrodė, koks baisus yra mums pavojus iš tarybinio mokslo laimėjimų pusės. Žiūrėkite, sako, Tarybų Sąjunga jau "1961 metais išleido daugiau gydytojų, mokslininkų, inžinierių, negu Jungtinės Valstijos". Jau tais metais "Tarybų Sąjunga išleido net 125,000 inžinierių, arba tris kartus tiek, kiek tais metais išleido Jungtinės Valstijos" (291 psl.).

Kad mūsų aukštųjų mokyklų studentijos galvoje nepaliktų jokios abejonės apie tą menamą "komunizmo pavojų", tai vadovėlio autorius jai primena ir prašo juo tikėti, kad tasai pavojus paliečia ne tik mus, ne tik mūsų kapitalistinį gyvenimo būdą Jungtinėse Valstijose, bet kad jis grūmoja su naikinimu visai "vakarų civilizacijai" (331 psl.). Ir, žinoma, mums reikia ją gelbėti. Bet kaip? Ogi visų pirma mes turime iki aukščiausio laipsnio pakelti mūsų gamybą (333 psl.), antra—susirūpinti mūsų apšvietos būkle (334 psl.), trečia—dar daugiau teikti pagalbą atsilikusiems kraštams (335 psl.) ir ketvirta—turime nuolatos dar labiau didinti ginklavimąsi, mūsų militarinį pajėgumą, o tai reiškia, kad mes turime ne tik "vadovauti branduolinio ginklavimosi srityje, bet ir palaikyti pakankamai paprastųjų militarinių jėgų, jų tarpe gerai paruoš-

tų kareivių kovai su komunistiniais partizanais" (337 psl.).

Iš to, kas viršuje pasakyta, turėtų būti kiekvienam aišku, kokia "apšvieta" pradės būti brukama mūsų moksleiviams ir studentams per tuos kursus "apie komunizmą". Tam tikslui, aišku, be viršminėtų trijų vadovėlių bus iškepta daugiau panašios "literatūros". Iš kitos pusės, man atrodo, kad kaip tik šitoks įžulus metodas mūsų mokyklinį jaunimą užtverti melo ir apgaulės siena nuo naujųjų idėjų, nuo pažinimo naujojo gyvenimo galimybių, turės bent jau dalį to jaunimo paskatinti paieškoti tiesos. Juk argi katalikų bažnyčia nebandė inkvi-

zicijos ir laužų pagalba užstoti kelią mokslui? Argi toje pačioje mūsų Amerikoje nebuvo tokių, kurie desperatiškai stengėsi papišinti 1776 m. revoliucijai arba 1861 m. panaikinimui vergijos? Lygiai taip pat ir tada buvo giriamas ir garbinamas senasis gyvenimo būdas, o visaip niekinami ir keikiami tie, kurie kalbėjo ir kovojo už naujas idėjas, už naują gyvenimo būdą? Bet niekas nebegalėjo užstoti kelio tam, kas nauja, kas pažangu. Taip, o ne kitaip atsitiks ir su dabartinėmis pastangomis su laikyti tai, kas turi ateiti ir ateis. Mes pasitikime mūsų jaunimu. Jis susiras kelią į naują rytojų.

NE RUDUO MAN

Ruduo nuauksino beržyną,
Pagelto gėlės ir žolė.
O tu vis tiek esi graži man,
Dainų ir pasakų šalie.

Tai gervėms skrist į tolį skirta,
Pabūgus rudenio šalnų.
Man čia kur kas geriau numirti,
Negu gyventi už kalnų.

Už jūrių-marių, vandenynų,
Kur svyra palmės virš galvos,
Nes ten net deganti aušrinė
Man neprimintų Lietuvos,

Laisvos, pakilusios į saulę
Tėvynės dirbančio žmogaus,
Kurioj nei ponui, nei apgaulei
Jau niekas niekad nevergaus.

Tėvynėj Spalis — ne ruduo man,
O šventė tų kelių džiugių,
Kuriais atėjo darbas, duona
Kraštan smūtkelių ir vargų.

Einu laukais. Rugeliai želia.
Berželiais atšlama daina.—
Už laimę, džiaugsmą ačiū Spaliui
Kartoja tėviškė mana.

Bronius Mackevičius

PAŠAUKIMAS

Aš ir pats nepamenu, kada,
Užliūliuota debesų sparnuos,
Man krūtinę palietė gaida
Neramios propelerių dainos.

Amžini keleiviai — traukiniai
Nulydėjo bildesiu dusliu
Ten, kur svajos žydi mėlynai
Ant beribių mėlynų kelių.

Apžavėjo ten mane rūstus
Pažaboto vėjo virpulys.
Ten sparnus, galingus ir greitus,
Išaugino man gimta šalis.

Debesų ir sakalų kraštuos
Aš skraidžiau, aplenkdamas svajas.
Tik susuktį sau jaukios gūžtos
Iki šiol nespėjau žemėj aš.

Ir labiau nei prie gimtų namų
Širdimi klajūne pripratau
Prie aerodromų tolimų,
Palapinių, prausiamų lietaus...

žydro džiaugsmo lydymas, einu
Audrose vingiuojančiu taku,—
Juk jaunystė vysta be sparnų,—
Juk jaunystei gūžtoje tvanku...

Jonas Ratnikas

Lietuvos raštijos pradžia

DR. A. PETRIKA

Apie lietuvių raštijos pradžią feodalizmo epochoje išsamiai rašoma „**Lietuvių literatūros istorijos**“ I tome. Šiuo kartu mus ypatingai domina XIV-XVI amž. vidurio literatūra, kurios detalingą analizę knygai paruošė jos redaktorius, akademikas **Kostas Korsakas**. Jos įdomia medžiaga norime pasidalyti su savo skaitytojais. Nesigilinsime per daug į literatūros istorijos periodizacijos mokslą ar jos klasinį atspalvį, bet apsiribosime bendrai tik istorinių faktų kompiliavimu bei konspektyvišku jų pateikimu skaitytojui.

XIII amž. pradžioje Lietuvą pradėjo puldinėti vokiškieji kryžiuočiai ir kardinkai. Lietuviams teko nuo jų gintis. Be to, Lietuvos ir Lenkijos feodalai dar veržėsi ir į Rytus, norėdami pasigrobtį rusų žemes. Šiame žygyje lietuviams dažnokai tekdavo bendradarbiauti su lenkais.

Šios Santarvės sustiprinimui, Lenkijos feodalai XIV amž. pabaigoje pasiūlė Lietuvos feodalams suvienyti abi valstybes. O kad tai pasiekus, jie įpiršo kunigaikščiui Jogailai savo karalienę Jadvygą. Jūdviejų vestuvės įvyko 1385 m. Krėvos mieste. Tai buvo pirmoji formali unija tarp Lietuvos ir Lenkijos.

Unijos rezultatas buvo — įvedimas krikščionybės Lietuvoje. Todėl 1387 m. Jogaila, Vytautas ir Jadvyga, remiami abiejų kraštų feodalų bei katalikų ierarchijos — **prievara** įvedė Lietuvoje katalikybę, vieton liaudies išpažintos pagonybės. Kai kurios Lietuvos sritys tam krikštui smarkiai priešinosi, ypatingai žemaičiai atkakliai laikėsi savo senosios tikybos. Daug jų žuvo nuo Vytauto vedamos kariuomenės kardo, daug sudeginta sodybų, kol Lietuvos žmonės savi valdovai **privertė** krikštytis ir pildyti krikščionybės nuostatus. O kai kurie net ir apsikrikštiję slapta garbino savo senuosius dievus.

Feodalinės Lietuvos kunigaikščiai ir kiti

didikai labai stropiai rūpinosi išplėsti savo šalyje krikščionybę, bet jie suvis nesirūpino mokslu, liaudies švietimu, mokyklų steigimu. Jiems rūpėjo tik bažnyčių bei vienuolynų kūrimas ir feodalinių privilegijų įgyvendinimas.

„Liet. literatūros istorijos“ I tom. prof. K. Korsakas pusl. 46 rašo:

„Švietimas Lietuvoje iki XV amž. pradžios buvo mažai teisplitęs, mokyklų dabartine prasme beveik nebuvo. Pirmoji mokykla buvo įsteigta Vilniuje (1397 m.) prie katedros. Ir vėliau XV-XVI a., nedidelės mokyklos būdavo steigiamos tik prie bažnyčių bei vienuolynų, kur dvasininkai mokė skaityti ir rašyti, dažniausiai lotyniškai. Viso mokslo pagrindas buvo tikybos dalykų dėstymas. Mokyklose mokėsi beveik išimtinai feodalų bei turtingųjų miesčionių vaikai. Feodalų didikai savo vaikams mokyti dažniausiai samdėsi namų mokytojus. Liaudžiai šviesti jokių mokyklų nebuvo“.

Lietuvos Didžiojoje kunigaikštystėje raštija prasidėjo XIII amž. Tačiau tai nebuvo lietuvių kalbos raštija; lietuviai savų rašmenų (alfabeto) neturėjo. Visokie oficialūs raštai buvo vedami senovine rusų kalba. Žinoma, tai nebuvo dabartinė didžiarusių kalba, bet bažnytinė slavų kalba, žymiai panaši į mažarusių ir ukrainiečių kalbas, su kai kuriom priemaišom lenkų ir lietuvių kalbų. Pav. buvo rašoma „roitininki“ (raitininkai), „diaklo“ (duoklė), „mezliavo“ (mezliava), „nom“ (namas), „sviren“ (svirnas), „bitnik“ (bitininkas), „koiminy“ (kaimynai) ir pan.

Rusų kalba buvo rašomi didžiojo kunigaikščio kanceliarijos dokumentai, visokie susirašinėjimai, valstybinių aktų knygos, įvairūs teisiniai įrašai, sudarę gana didelį archyvą, pavadintą **Lietuvos Metrika**. Rusų kalba buvo vartojama Lietuvos teismuose iki 1697 m., kai ją oficialiai pakeitė lenkų kalba. Pravoslavų kalba Lietuvos raštijoje

buvo vartojama apie 300 metų. Buvo bandyta įvesti į oficialius susirašinėjimus lotynų kalbą, bet ši pasirodė nepraktiška, nes maža kas ją mokėjo. Net kunigaikščių ir didikų feodalų tarpe buvo daug analfabetų-neraštingų. Visą jų korespondenciją vedė samdyti skribai-raštininkai.

Suvienijus lietuvių ir lenkų valstybes, sustiprėjo lenkų įtaka ir dvarininkų privilegijos Lietuvoje. Kunigaikščio Kazimiero 1447 m. duota feodalams privilegija,— oficialiai buvo pradėta vykdyti Lietuvoje baudžiava, kuri vis labiau stiprėjo, kol valstiečiai neteko jokių teisių, kol jie tapo visiškai nuo žemvaldžių priklausomi, kone vergai. Dvarininkai tapo teisėjais ir valdininkais.

Apie Lietuvos Metriką K. Korsakas rašo:

“Metrikos knygoje tokiu būdu išliko daugelis dokumentų, kurių originalai nepasiekė mūsų laikų. Lietuvos Metrikoje yra dokumentų pradėdant nuo XIV a. ir baigiant XVIII a. (1386-1794). Metrikos vedimą prižiūrėjo Lietuvos didysis kancleris.

“Iki XVI a. pabaigos Lietuvos Metrika buvo laikoma Trakų pilyje, vėliau ji buvo perkelta į Vilnių, o XVIII a. — į Varšuvą. Žlugus Lenkijos-Lietuvos feodalinę valstybę, Lietuvos Metrika buvo perkelta į Petrogradą, o vėliau į Maskvą. Šiuo metu Lietuvos Metrikos knygos laikomos centriniuose Tarybų Sąjungos archyvuose.

“Lietuvos Metrikos dokumentai sudaro 556 didžiulius tomus. Laikant Lietuvos Metriką Varšavoje, buvo padaryta jos svarbesniųjų dokumentų nuorašai lenkiškais raišiais (iš viso 29 tomai). Rusijos mokslo įstaigos yra išleidusios ne vieną Lietuvos Metrikos dokumentų tomą, o rusų ir lenkų mokslininkai yra parašę nemaža vertingų tos medžiagos tyrinėjimų.

“Lietuvos Metrika, apimanti daugiau kaip 400 metų laikotarpio dokumentus, yra nepaprastai svarbus šaltinis Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės praeičiai pažinti. Lietuvos Metrikoje yra dokumentų, rašytų Vilniuje, Trakuose ir kituose Lietuvos miestuose, o taip pat Smolenske, Polocke, Minske, Gardine, Kijeve, Černigove ir kituose į Lietuvos feodalinės valstybės sudėtį anuo metu įėjusiose Rusijos vietovėse. Todėl Lie-

tuvos Metrika taip pat yra svarbus šaltinis Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos istorijai tyrinėti”.)

Tą patį galima pasakyti ir apie Lietuvos **Metraščius** bei **Statutą** — ir jie buvo rašyti rusų kalba. Net pati metraščių idėja kilo rusuose:

“Metraščių rašymas ypač buvo išsivystęs senosiose rusų žemėse, kur jau XI a. buvo sukurta žymių metraštininkų kūrinių (‘Povestj vremennyh let’) ir kt. Metraščiai buvo rašomi ir kaimyninėje Lenkijoje, kur jie vadinosi kronikomis.

“Rusų metraščių pagrindu metraščiai imta rašyti ir Lietuvos feodalinėje valstybėje. Jie čia buvo rašomi rusų kalba; sudarant jų sąvadas, neretai buvo naudojamosi medžiaga iš rusiškų metraščių... Vienas Lietuvos metraščių nuorašų, įeinąs į vadinamąjį Avraamkos rinkinį, šiuo metu yra laikomas Lietuvos TSR Mokslų akademijos centrinėje bibliotekoje, Vilniuje”.**)

Lietuvos metraščiai buvo skirstomi pagal periodus bei redakcijas. Vieni buvo vadinami “Trumposios redakcijos metraščiai”, apimanti Vytauto valdymo metus. Manoma, jog ir pirmieji Lietuvos metraščiai atsirado XIV amž. gale—apie 1393-98 metus:

“Su kunigaikščio Vytauto viešpatavimu tiesiogiai yra susijęs ir metraštinis kūrinys, vadinamas ‘Vytauto pagyrimu’ (‘Pohvala Vitovty’). Tai perdėm retoriškas, panegyriško pobūdžio rašinys, skirtas nepaprastai Vytauto galybei išskelti, išvardijęs visus jam pavaldžius kraštus ir valstybių valdovus, su kuriais jis palaikė draugiškus ryšius”.***)

Kiti buvo vadinami “Plačiosios redakcijos metraščiais”, atsiradę vėliau, XVI amž. pradžioje. Pirmasis jų sąvadas, pasirodęs apie 1520 metus, vadinamas “Lietuvos ir žemaičių Didžiosios kunigaikštystės metraščiu”. Šiame metraštyje bandoma aprašyti jau senesnę gadynę, nei Vytauto viešpatavimo laikus. Ten siekiama išskelti Lietuvos feodalininkų valdovų bei didikų genealogiją, jų kil-

*) “Lietuvių literatūros istorija”, I t., psl. 53-54.

***) Ten pat, psl. 57-58.

***) Ten pat, psl. 60.

mės senumą, aukštumą ir pan. Ten buvo liaupsinama Lietuvos feodalų herbai, jų privilegijos, jų kiltis iš rōmėnų, puoselėjama Palemono teorija ir kt.

Lietuvos metraščiai dūravo apie 200 metų. Jie tarnavo išimtinai feodalinės visuomenės poreikiams. Liaudies masės tuose sąvaduose nebuvo liečiamos; apie jų gyvenimą suvis nebuvo kalbama — jos ponams feodalsams nieko nereikiškė.

Ižymų vaidmenį visuomeniniame gyvenime suvaidino **Lietuvos Statutas**, kurio sudaryta net trys redakcijos. Pirmasis Statutas pasirodė rankraštyje (nemanoma, kad jis buvo išspausdintas) 1529 m. Ten buvo surašyta ekonominiai santykiai, teisiniai reikalai bei moralinės normos. Šį leidinį suruošė Lietuvos kancleris Albertas Goštautas. Jis buvo parašytas rusų kalba, vėliau išverstas į lotynų ir lenkų kalbas:

“Pirmasis Lietuvos Statutas buvo priimtas Vilniuje Lietuvos seimo 1529 m. ... Pirmajam Lietuvos Statutui didelį poveikį turėjo rusų teisynas ‘Rusų tiesa’ (‘Russkaja pravda’). Pirmasis Lietuvos Statutas gynė daugiausia feodalinės diduomenės teises bei interesus”.*)

Antrasis Lietuvos Statutas paruošta 1566 m. Plečiantis feodalinės Lietuvos reikalams, ypačiai didikams siekiant vis didesnių privilegijų ir didesnio valstiečių-baudžiauninkų išnaudojimo, pasirodė, jog pirmieji du Statutai jų reikalavimų nepatenkina, todėl ruošta trečioji Statuto redakcija:

“Po Liublino unijos, atsižvelgiant į Lietuvoje išgalėjusios šlėktos interesus ir baudžiavinio išnaudojimo įvertinimą, iškilo reikalas vėl peržiūrėti ir papildyti Lietuvos Statutą. Tam tikslui Liublino seime (1569) buvo sudaryta speciali 14-kos didikų ir bajorų komisija, kuriai vadovavo Lietuvos pakancleris Leonas Sapiega. Po kelerių metų darbo, 1588 m., buvo galutinai parengtas ir išspausdintas trečiasis Lietuvos Statutas, patvirtintas karaliaus Zigmanto Vazos, pakanclerio Leono Sapiegos ir raštininko Gabrielio Vainos parašais. Lietuvos Statutas buvo rašytas rusų kalba”.**)

*) Ten pat, psl. 79.

***) Ten pat, psl. 78.

Lietuvos Statutas apėmė valstybinę, civilinę ir baudžiamąją teisę. Kokia jame buvo puoselėjama “teisybė” ir “teisė”, galima spręsti iš nurodytų bausmių už tolygų nusi kaltimą, būtent—žmogžudystę: už pono užmušimą valstietis baudžiamas mirtimi — sukapojimu į keturias dalis. Už pasikėsinimą į pono gyvybę—rankos nukirtimu; už feodalo-dvarininko trobesių padegimą—gyvo sudeginimu. Už valstiečio, ar šiaip ne šlėktos užmušimą,—skiriama pinigine pabauda: už tarnybinį žmogų (valdininką) — 60 kapų grašių, už bitininką—40, už amatininką—30, už valstietį—25. Tai va kokia tuomet buvo teisė ir teisybė!

Pirmosios lietuviškos knygos autorius buvo Mažosios Lietuvos protestantų kunigas **Martynas Mažvydas**. Studijuodamas Karaliaučiaus universitete, jis paruošė ir 1547 m. pabaigoje išleido pirmąją lietuvišką knygą — “Katekizmo prasti žodžiai” (“Catechismusa Prasty Szadei”). Tai buvo žemaičių tarme, gotų raidėmis parašyta bažnytinių maldų bei giesmių knygelė. Jos kalba buvo gana grubi, neliteratūrinė, sunkiai suprantama. Lietuvoje knygelė buvo mažai žinoma.

Didžiosios Lietuvos katalikų kunigija irgi suskato leisti lietuviškas knygas, nes jos buvo reikalingos kovai prieš išgalėjantį protestantizmą. Po 48 metų nuo pasirodymo pirmosios lietuviškos knygos Prūsijoje, katalikų kunigas Mikalojus Daukša išvertė ispanų jėzuito J. Ledesmos katekizmą, pavadinimu “Katekizmas, arba mokslas kiekvienam krikščioniui privalus”. Ši knygelė išleista 1595 m. Vilniuje. Tai pirmoji, iki šiol išlikusi, lietuviška knyga, išspausdinta lotynų raidėmis Lietuvoje. Šio leidinio kalba buvo daug geresnė, nors ir tarmiška. Ji Lietuvoje plačiai paplito. 1599 m. pats M. Daukša išleido kitą vieno jėzuito knygos vertimą, “Postilę”, arba evangelijų bei pamokslų rinkinį.

Vėliau atsirado ir daugiau literatų, rašiusių lietuvių kalba, k.t. jezuitas K. Širvydas ir kiti. Lietuvių raštija gimė labai vėlai, o jos kelias buvo lėtas ir sunkus. Pagaliau iš tarminių bandymų ji priėjo prie dabartinės bendratautinės kalbos.

Ižymiajam akademikui 75 metai

Doc. A. STAN CEVIČIUS

Sausio 18 d. Lietuvos TSR nusipelnusiam mokslo veikėjui, Visasąjunginės Lenino vardo Žemės ūkio mokslų akademijos ir LTSR Mokslų akademijos tikrajam nariui profesorui Jonui Kriščiūnui sukako 75 metai amžiaus.

Jubiliatas yra vienas plačiausiai žinomų agronomų Lietuvoje. Jo vaisinga mokslinė, pedagoginė ir visuomeninė veikla bei dideli nuopelnai Tarybų Lietuvos kultūrai susilaukė specialistų, mokslo darbuotojų ir plačiųjų žemdirbių masių aukšto įvertinimo. Nėra nei vieno Lietuvoje aukštąjį mokslą baigusio agronomo, kurio mokytoju nebūtų buvęs profesorius Jonas Kriščiūnas.

Jubiliatas gimė 1888 m. Stebuliškių km. Liudvinavo valsč. Marijampolės (dabar Kapsuko) apskr. 1908 m. įstojo į Peterburgo universiteto fizikos-matematikos fakulteto gamtos skyriaus agronomijos grupę. Dar būdamas studentu pasižymėjo aktyvia visuomenine veikla lietuvių studentų organizacijose, vadovavo gamtos ir žemės ūkio kursams, dirbo "Lietuvos žinių" ir "Lietuvos ūkininko" laikraščių redakcijose.

Baigęs universitetą, gabus ir energingas agronomas 1913 metais grįžo į Lietuvą, ir pradėjo dirbti "Marijampolės ūkininkų draugovėje". Sumanumu ir nuoširdžiu darbu jis labai greitai išsikovojo didelį populiarumą Suvalkijos valstiečių tarpe.

Po pirmojo pasaulinio karo 1921 metais J. Kriščiūnas buvo pakviestas mokytoju į naujai susiorganizavusią vidurinę žemės ūkio mokyklą (vėliau technikumą) Dotnuvoje. Kai technikumui vietoje 1924 m. įsi-steigė Žemės ūkio akademija, jis buvo vienas iš pirmųjų tos aukštosios mokyklos dėstytojų, kurioje dirba iki šio laiko. Su Žemės ūkio akademija yra susijusi didžiausia dalis Jubilato veiklos ir gyvenimo. 1940 m. J. Kriščiūnui suteikiamas profesoriaus vardas, o 1941 m. žemės mokslų garbės daktaro laipsnis. Atkūrus Tarybinę santvarką

Lietuvoje 1940 m. jis yra paskiriamas žemės ūkio akademijos rektoriumi.

Prasidėjus Didžiajam Tėvynės karui J. Kriščiūnas evakuojasi į šalies gilumą ir ten dirba įvairių tarybinį, pedagoginį ir mokslinį darbą. Pokario metais Jubilatas taip pat eina atsakomingas pareigas Žemės ūkio akademijoje iš pradžių rektorius, vėliau prorektorius mokslo reikalams, o pasitraukęs iš tų pareigų vadovauja augalininkystės ir žemdirbystės katedroms.

J. Kriščiūnas — reto darbštumo žmogus. Nežiūrint didelio pedagoginio krūvio, plačios mokslinės-visuomeninės veiklos jis visuomet daug rašydavo. Seniausajai agronomų kartai yra gerai žinomi jo veikalai kultūrinių augalų augimo, tręšimo, žemės dirbimo klausimais. 1933 m. pirmą kartą buvo išleista 670 puslapių knyga "Bitininkystė". Vis atnaujinama ir papildoma ji skaitytojams pasirodo jau ketvirtą kartą. Greit ši knyga tapo pagrindine bitininkystės srities mokslo priemone tiek besimokančiam jaunimui, tiek praktikams. Šiandien, tur būt, nerasime nė vieno bitininko, kuris nežinotų šio populiariausio visoje mūsų žemės ūkio literatūroje veikalo. Kitas plačiai žinomas J. Kriščiūno darbas "Augalininkystė" (694 psl.), kuris pasirodė, palyginti, visai neseniai — 1959 m. Tai rodo, kad Jubilatas, nežiūrint gražaus amžiaus, yra vis dar kupinas kūrybinių jėgų.

Visa J. Kriščiūno raštija, paskelbta atskirais leidiniais ir periodinėje spaudoje sudaro apie 1000 pavadinimų. Jo mokslinė veikla glaudžiai rišasi su respublikos žemės ūkio poreikiais. Štai jau ne vienas dešimtmetis, kaip jis yra nuolatinis vadovas neakivaizdinių bitininkystės kursų, kuriuose turi progos tobulintis bitininkystėje šios srities mėgėjai-praktikai. Su jo vardu yra susijusi cukrinių runkelių kultūros pradžia Lietuvoje. Jis yra vienas pirmųjų kultūrinių pievų ir ganyklų įrūošimo mūsų respublikoje propagatorių. Kada partija 1955 m. kvietė vi-

Taurus įžymiosios veikėjos gyvenimas

K. PETRIKIENĖ

Elizabeth Gurley Flynn yra moteris, kurios vardas skamba visose Amerikos darbininkų kovose nuo 1906 m. iki dabartinių laikų. Ji gimė 1890 m. Concord, New Hampshire, Amerikoje.

Jos močiutė, Annie Gurley, likusi našlė, Airijoje, pardavė nuosavybę ir su devyniais vaikais 1877 m. atvyko į Ameriką laimės ieškoti. Kiek pagyvenusi, septynis vyresnius vaikus paliko dukters Annie globoje, su dviem mažaisiais grįžo atgal į Airiją. Pragyvenimą Annie darė kaip siuvėja. Nors ji buvo labai graži, bet ištekėjo už Tom Flynn būdama 30 m. Tom Flynn buvo gimęs Amerikoje, airių kilmės šeimoje.

Abudu Elizabeth Gurley Flynn tėvai buvo pažangių minčių. Jos motina turėjo ar-

timą pažintį su Suzan B. Anthony, Dr. Mary Walker ir kitomis visuomenininkėmis. Ji gilinosi į moterų judėjimą.

Flynn šeimoje augo keturi: trys mergaitės ir berniukas. Tėvai tankiai lankydavo susirinkimus, prakalbas. Vaikus nešdavosi bei vesdavosi kartu. Namie būdavo daug kalbama-diskusuojama visuomeniniais klausimais iš socialistinio atžvilgio.

Mokykloje Elizabeth buvo labai gabi. Domėjosi visuomeniniais klausimais. Kiek paaugusi, įstojo į taip vadinamą "debatorių" grupę, katrai vadovavo advokatūrą studijuojantis mokytojas Hamilton. Grupė debatuodavo įvairiais klausimais, bet pirmaisia mokytojas gerai savo mokinius supažindino su šalies Konstitucija ir Teisių bilium, kas vėliau Elizabethai buvo labai svarbu.

Pirmutinė Prakalba

Tais laikais daug prakalbų buvo sakoma gatvėse, parkuose, kur tik pasitaikydavo tinkama vieta ir leisdavo oras. Elizabethos tėvai būdavo nuolatiniai tokių prakalbų klausovai.

Antruosius metus lankant vidurinę mokyklą, Elizabeth susirgo ir kelis mėnesius išbuvo namie. Tada ji atidžiai perskaitė Mary Wollsoncraft "Moterų teisių suvaržymą", parašytą 1792 m., ir Augusto Bebelio—"Moteris ir socializmas".

Žinodamas, kaip logiškai ji mokykloje debatuodavo, Socialistų klubas pakvietė ją pasakyti kalbą. Bet jos tėvas, kuris pats mėgo kalbėti, griežtai priešinosi. Motina pritarė. Elizabetha priėmė pakvietimą ir kalbai temą pasiskyrė—"Ką socializmas siūlo moterims?"

Kaip naujos kalbėtojos paklaustyti susirinko nemažai veikėjų. Užbaigusi savo kalbą, ji paklausė dalyvių, ar kas turi kokį klausimą. Kai niekas neatsiliepė, ji, lyg ir nusivylusi, pasakė: "Ar todėl neklausiate, kad aš jauna ir mergina?"

sus prisidėti prie spartesnio organizacinio ūkinio mūsų kolūkių sustiprinimo, J. Kriščiūnas nedvejodamas nuėjo dirbti pirmininku į atsiliekantį Kauno raj. Mičiurino vardo kolūkj.

Nuo pat savo veiklos pradžios Jubilatas yra žinomas kaip pažangus visuomenės veikėjas. Dar buržuazinėje Lietuvoje jis pasižymėjo kaip nuoseklus kovotojas su religinėmis ir idealistinėmis pažiūromis, antifasistinio sąjūdžio rėmėjas. Atkūrus Tarybų valdžią jis Komunistų partijos narys nuo 1951 metų. 1956—1958 m. Lietuvos KP CK narys, 1946-1950 m. TSRS Aukščiausiosios Tarybos, o 1951—1959 m. Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatas.

Partija ir Vyriausybė aukštai įvertino jo nuopelnus liaudžiai. J. Kriščiūnas yra apdovanotas dviem Lenino vardo ordinais, Darbo Raudonosios vėliavos ir Garbės ženklo ordinu, taip pat medaliu "Už šaunų darbą Didžiojo Tėvynės karo metu". Džiugu, kad ir sulaukęs žilos senatvės Jubilatas jaučiasi pilnas jėgų ir negalvoja apie poilsį. Linkime gerbiamajam akademikui geros sveikatos, energijos ir ryžto jo tolimesniame darbe.

Ant rytojaus socialistų laikraštis "The Worker" rašė: "Atsižvelgiant į jos jaunystę ir žinant jos gabumus, draugai buvo pasirengę išgirsti objektyvią kalbą, ką ji jiems ir davė". Nuo tada prasidėjo prakalbų sakymas. Rudenyje Elizabetha grįžo į mokyklą. Bet... dienomis mokykla, o vakarais mitingai ar prakalbų sakymas nesusiderino. Mūsų gabioji mokinė, kuria mokytojai pirmiau taip gėrėjosi, klasėse ėmė atsilikti. Asmeniniuose pokalbiuose mokytojai jai patarė pirma užbaigti moks-lą. Girdi, "Kada būsi advokatė arba mokytoja, būsi naudingesnė ir judėjimui". Vėliau ji gailėjosi, kad patarimo nepaklausė.

Mokykloje pirmoji jos debatų tema buvo: "Ar anglies kasykloms turi būt valdžios nuosavybėje"? Mat, tuo laiku streikavo 150.000 anglies kasėjų už 9 valandų darbo dieną ir už unijos pripažinimą. Streikas užsitęsė, prezidentas Theodore Roosevelt paskyrė arbitracijos komisiją, kuri pripažino angliakasiams 9 valandų darbo dieną ir mokesčių pakėlė 10 procentų.

Pirmutinė Tolima Kelionė

Pirmutinė Industrial Workers of the World (IWW) unijos konvencija įvyko 1907 m. Chicagoje. Unijai vadovavo labai nuoširdus visuomenininkas William Haywood. Kaip žinia, nuo pat tos unijos susiorganizavimo, didysis kapitalas, kartu su reakciniais kitų unijų vadais, paskelbė jai mirtiną kovą. Elizabeth nei neatmena, kaip ji į tą uniją įstojo. New Yorko lokalas 179 išrinko ją delegate vykti į Chicago. Šeima į tokią tolimą kelionę žiūrėjo gan skeptiškai, bet tai nesulaikė jos nuo pasiryžimo.

Konvencijoje ji susipažino su daugeliu žymių visuomenininkų. Chicagoje ji išbuvo 10 dienų. Ten gyvendama darbininkų namuose, ji atidžiai studijavo jų gyvenimo sąlygas, jų darbą.

Grįždama namo ji apsilankė stambiuose pramonės centruose: Youngstown, Cincinnati, Cleveland ir kitur. Pittsburghe, "plieno karalystėje", kur miestas visuomet dūmuose ir suodžiuose paskendęs, ji išbuvo dvi savaites. Būdama Pittsburghe ji nuvyko į anglies sritį ir nusileido į galias anglies ka-

syklas, kad susipažintų su darbo sąlygomis, taip pat lankėsi karštose geležies liejyklose ir kitur. Pittsburgho priemiestyje, kur randasi konservuoto maisto gamykla Heinz 57, ji pastebėjo, kad kompanijos arkliai geriau apsaugoti, negu jos darbininkai. Tokie patyrimai būsimai visuomenininkei turėjo didelės reikšmės. IWW veikėjai sumokėjo jai už dvi savaites algą \$36 ir paskyrė nuolatine unijos organizatore. Nuo tada Elizabeth Gurley Flynn asmeninis gyvenimas "užsibaigė"; ji tapo Amerikos pažangaus judėjimo dalimi, ir jos vardas veik per visą šalį nuolatos skambėdavo spaudoje.

Vedybos ir Ištuokos

Vienoje IWW konvencijoje Elizabeth susipažino su gabių unijos organizatorių Jack Jones, kuris darbavosi tarp rūdos mainierių Duluth, Minnesota. Sausio mėn. 1908 m. juodu susituokė. Tačiau Elizabeth visą gyvenimą naudojo savo tėvų pavardę. Tuojau po to unija išsiuntė Elizabethą į Minneapolis ir St. Paul, Minn., su prakalbomis. Vos tik jai išvykus, Jack Jones su dviem kitais mainieriais buvo suareštuoti, kaltinami pasikėsiniu išdinamituoti kasyklų viršininko namus. Žinia garsiai nuskambėjo per visą šalį: "Po dešimties dienų medaus mėnesio, oratorės merginos vyras kalėjime"! Bet po 8 dienų suareštuotieji buvo paleisti.

Darbo ieškant, jaunuoliai atvyko į Chicago. Išsinuomavo mažą kambarėlį; Jack gavo darbą didelio pastato rūsyje šiūpeliuoti anglį į krosnį. Elizabeth laukėsi kūdikio. Naujų metų išvakarėse, pirm laiko, gimė berniukas ir tą pat naktį mirė. Apart skaudaus sielvarto kūdikio netekus, tėvai pasiliko skolingi už kambarį, daktarui ir laidotuvių direktoriui.

Elizabeth laukėsi antro kūdikio. Tuomi laiku Jack darbavosi Mussoula, Mont., rūdos kasyklų srityje, o Elizabeth — Spokane, Wash. Paskutinėse neštumo savaitėse Jack atvyko prikalbinti mesti prakalbų sakymą ir abiems pastoviai apsigyventi Butte, Mont. Tačiau Elizabeth niekaip negalėjo dasileist užsidaryti siaurame šemi-

ninkės namų židinyje, kuomet tiek daug visuomeninių reikalų jos laukia. Ji išvyko pas tėvus. Kūdikiui gimus, Jack vėl atvyko kalbinti vykti su juom. Bet ji vėl atsiskė ir taip jų šeimyninis gyvenimas pakriko. Tačiau, kaip ji pati sako, tikroji ištuokų priežastis buvo 16 metų skirtumas amžiuje ir jo reikalavimas, kad ji atsisakytų nuo visuomeninio judėjimo.

Jos sūnų Fred jai padėjo išauginti jos motina Kiek paaugęs berniukas juokaudavo, kad jis pirm gimimo du kartus už žodžio laisvę sėdėjo kalėjime. Fred buvo savo motinai nuoširdus bendrakeleivis, aktyvus pažangiam judėjime dalyvis. Deja, jis mirė sulaukęs vos 29 metų amžiaus.

Kalėjime Naktis

Unija pasiryžo suorganizuoti Pacifiko pakraščio — Seattle, Spokane ir kitur — medžio pramonės darbininkus. Bet savininkai pasiryžo IWW neįsileisti. Prasidėjo sunki kova. Miestų valdžios uždraudė streikieriams gatvėse laikyti susirinkimus, sakyti prakalbas, uždarė unijų svetaines. Bet streikieriai nepasidavė. Visuomenės simpatija buvo streikierių pusėje. Laike streiko 600 darbininkų ir organizatorių buvo suareštuoti. Anų tarpe buvo ir mūsų Elizabeth su savo vyru, kurį kalėjime dar žiauriai sumušė.

Kalėjime, tarpe daugelio kitų, buvo ir dvi prostitutės. Prostitutės ją sutikė draugiškai: davė jai vaisių ir blanketą. Naktį kalėjimo prižiūrėtojas jaunesniąją prostitutę kelis kartus išsišaukė. Rytą tas pats prižiūrėtojas atėjęs į moterų skyrių uždėjo savo ranką Elizabethai ant veido neva ją pabudinti. Bet vėliau prostitutė sakė, kad ji girdėjo viršininką kalbant, jog "jeigu Elizabeth norėtu, tai jos vyras galėtų ją aplankyti". Sekamą dieną Elizabeth išleista po užstatu.

Išėjus iš kalėjimo, ji skubiai parašė į unijos laikraštį straipsnį apie kalėjime praleistą naktį. Nors ta laikraščio laida buvo sukonfiskuota, bet aprašytieji patyrimai nuskambėjo per visą šalį. Autorė nuėjo į vietos moterų klubą ir asmeniniai papasakojo, kaip tas kalėjimo moterų skyrius yra tvarkingas. Prasidėjo visur smarkios diskusi-

jos, protestai. To dėka praveistas įstatymas, kad kalėjimuose moterų skyrius turi tvarkyti moterys, o ne vyrai.

Dažnai jai pasitaikydavo kalbėti nuo vienos estrados su tokiomis įžymybėmis, kaip Debsas, Fosteris, Haywoodas ir kiti. Patyrusieji organizatoriai ją mokė kalbėti trumpais sakiniiais, kasdienine paprasta kalba, svarbesnius įvykius pakartoti, kad ir mažai suprantantieji anglų kalbą galėtų suprasti.

Massachusetts valstijoje buvo išleistas įstatymas, kuris nustatė, kad moterims ir vaikams, mažiau 18 metų amžiaus, būtų 54 valandų darbo savaitė, vietoje 56 valandų. Bet 1912 m. sausio pradžioje, gavę algą, patėmijo, kad sulyg sutrumpintų darbo valandų ir mokestis sumažinta. Na, o ir taip Naujojoje Anglijoje audėjų alga buvo nuo \$6 iki \$10.50 savaitėje. Kitų darbininkų nuo \$6 iki \$7. O darbas sezoninis ir nedarbo metu jokio mokesčio nebuvo. Tad spontaniškai kilo streikas. Didžiausiame pramonės centre Lawrence sustreikavo 30-000 darbininkų ir vien tik tai Lawrence buvo sumobilizuota 1,400 ginkluotos policijos ir milicijos prieš darbininkus. Sunkumą sudarė ir tas, kad didelėje daugumoje darbininkai buvo ateiviai, anglų kalbos nemokantys. Jie kalbėjo 45 skirtingomis kalbomis. (Anų tarpe buvo 2,000 lietuvių.) Bet streikierių ūpas buvo pakilęs. Jų šūkis buvo: "Geriau badauti streikuojant, negu dirbant". Elizabeth Gurley Flynn buvo viena iš streiko vadovių ir buvo suareštauta.

Veikiausiai nėra Amerikoje kiek didesnio pramonės centro, kuriame E. G. Flynn nebūtų vadovavusi streike arba nesakiusi prakalbų. Po kelis kartus visą šalį ji yra važinėjusi. Kiekvienos pramonės darbininkų sąlygos jai yra pažįstamos.

Siautėjant makartizmo reakcijai, 1951 m. kartu su kitais 14 komunistų vadų E. G. Flynn buvo suareštuota, nuteista trims metams kalėti ir pasimokėt \$6,000 bausmės tik už tai, kad ji buvo komunistė. 1957 m. buvo pasodinta į kalėjimą ir kalėjo tris metus, o kas liečia piniginę bausmę, padedama draugų, atmoka valdžiai po \$10 kas mėnuo.

Taigi kiek kilometrų iki dangaus?

Prof. P. S LAVĖNAS

“Niekada jokiuose raštuose dvasiškija nėra skelbusi, kad dangus būtų kilometrais matuojamas. Iš katekizmo tikintiesiems yra aišku, kad dievas yra dvasia, ir jis yra visur — danguje, žemėje ir kiekvienoje vietoje. Dangus yra dvasinė buveinė, kuri neturi nei laiko, nei erdvės, nei vietos ir nėra jokiais matais matuojamas. Tad tie, kurie šitaip aiškina, kad kosmonautai vienas po kito skrido kosmose ir nerado nei dievo, nei dangaus, arba jokio supratimo neturi apie religiją, ar tikinčiuosius laiko kvailiais”.

(Klausimas paskaitininkui).

Tarybinio mokslo pasiekimai ir didvyriški tarybinių kosmonautų žygiai kai kam sukėlė nemaža susirūpinimo. Religijos gynėjai dabar bando pamoksluose, kalbose ir laiškuose pakomentuoti šiuos įvykius, aišku, kitokia prasme, negu tarybiniai paskaitininkai ir publicistai. Religininkų išvedžijimai kosmonautikos temomis nepasižymi nei ypatingu naujumu, nei įvairumu, todėl nesunku juos trumpai peržvelgti.

Dar užpraeitą šimtmetį vienas astronomas pasakė: “Apžvelgiau visą dangų su teleskopu ir dievo nemačiau!” Mūsų laikais tarybiniai kosmonautai jau buvo pačiame danguje ir taip pat nieko dieviško jame nerado. “Dangus”, kaip ir reikėjo laukti, pasirodė tuščia bedugnė, kurioje skrieja kosminiai kūnai — jų tarpe ir mūsų žemė. Anam astronomui įtūžę religininkai atsikirsdavo: “Ne tą instrumentą paėmei.” Dabar religininkai irgi siūlo imti “dangų” perkeltine prasme ir vis kartoja: “Dievas yra visur, dievas yra dvasia”. Tikrumoje visa tai tėra diplomatiškas mėginimas užtušuoti senus religinius teiginius, kuriais žmonės dabar nebetiki.

Katalikų bažnyčia iki šiol švenčia Kristaus ir Marijos “dangun žengimus”, labai realistiškai pavaizduotus daugybėje religinių paveikslų. Ar seniai dvasininkai liovėsi

vaizduoti dangų kaip stogą, viršum kurio esanti “dangaus karalystė”? Religininkai, ir ne vien katalikai, atkakliai priešinosi Koperniko mokslui, kuris tarytum kėlė dangų į didesnius tolius, galop paversdamas jį beribe erdve. XVIII amžiaus feodaliniėje Lietuvoje jėzuitinis kalendorių leidėjas Pašokovskis, tur būt, numatydamas Koperniko sistemos pergalę, dėstė, kad “dangaus karalystė” esanti nuo žemės daug toliau, kaip už 12 milijonų vokiškųjų mylių. Bet anksčiau už jį veikęs Pabaltyje pastorius G. Krygeris be jokių išsisukinėjimų teigė, kad Koperniko sistemoje Kristus, keldamasis į dangų net “pašto karietos greičiu”, nepasiektų dangaus net per 700 metų, o kadangi to negali būti, vadinasi — Kopernikas neteisus!

Taigi “dangaus karalystės” vaizdas viršum žvaigždėtojo stogo paseno, ir tik todėl religininkai nebesiima jo skelbti, ypač tiems, kurie netikės, kad dangų galima kilometrais matuoti.

Kas nemoka astronomijos ir fizikos, tam tikiybiniškai ir šiandien mieliai kalbės apie dangų kaip apie “stogą”. Bet kadangi šiandien padaugėjo skaičius žmonių, susipažinusių su astronomija, tai šiandien religininkai bevelija kalbėti apie dvasią.

Bet ir šios kalbos ne naujos. Jos liko iš tų laikų, kai žmonės bet kokį judėjimą aiškino dvasiomis. Kiek tuomet vaizduota dvasių! Gerų ir piktų, galingų ir menkų, nemarių ir nykстамų... Jei gyvas kūnas juda, vadinasi, jame turi būti dvasia, o kai dvasia atsiskirs nuo kūno, gyvis “padvės”, nebejudės. Dvasios buvo vaizduojamos ir upėse, ir vėjyje. Laukinio žmogaus vaizdavimu kūnas be dvasios nejuda, tik trūnija. Dabar, kai vežimai juda be arklio, o visokių prietaisus judina garas, dujos ir elektra, žmonės jau pamiršta dvasių prietarą. Negyvoji medžiaga, pasirodė, pati gali judėti: ji net neįmanoma be savito judėjimo, o gyvų kūnų judėjimas yra tos pačios prigimties kaip ir negyvojoje gamtoje. Kadai-

se žmonės vadino dvasiomis orą ir visokias dujas. Ilgainiui žmonės išmoko tas "dvassias" pumpuoti, varyti vamzdžiais ir kūrėti krosnyse. Kitokių "dvasių" fizika nežino.

Belieka sustoti ties kalbomis apie tariamą pasaulio tikslingumą bei pasaulio sukūrimą. Mėginama supinti dirbtinius kosminius kūnus su gamtiniais kosminiais kūnais. Girdi, jei dirbtiniai žemės palydovai negalėjo atsirasti be kūrėjo — žmogaus, tai ir gamtiniam Visatos kūnams irgi turys būti kūrėjas. Neliečiant dirbtinių žemės palydovų, tai yra labai senas, mokslui svetimas protavimas. Kadaisė žmogus, susidūręs su nesuprantamu reiškiniu, pirmiausia klausdavo, kas tai galėjo padaryti — žmogus, žvėris ar kokia dvasia? Bet ilgainiui žmogus išmoko ieškoti ne kaltininkus, geradėjus ar kitokius "kūrėjus", o priežastis, ir palaipsniui suprato, kad daug reiškinių pasaulyje vyksta gaivališkai. Taip keičiasi metų laikai, taip atsiranda žvaigždės ir planetos, kalnai ir upės, vandens lašai ir druskų kristalai, uolos ir gyvieji organizmai. Taip atsirado ir žmonių giminė.

Religija dėsto, kad gaivališkai gamtos reiškiniai esą "dievo kūriniai". Tačiau nereikia daug mokslo, kad matytumėm esminį skirtumą tarp tariamųjų "dievo kūrinių" ir techniškos žmogaus kūrybos, vis tiek, ar gretinsime urvą su namu, ar upę su vandentiekiu, ar žvaigždėtąjį dangų su gatvės apšvietimu, ar žmogų su elektronine mašina. Užtenka tik pagalvoti, kas tai yra kūryba tikra to žodžio prasme. Norint ką sukurti, reikia šio to išmokti ir šį tą turėti. Iš nieko jokia kūryba nesidaro. Kūrėjas, ar tai bus raketų konstruktorius, ar batsiuovys, numato savo kūrybos tikslą bei paskirtį, eina prie to tikslo ir vengia daryti broką, taip pat vengia nereikalingų pertaisymų. O ką gi mes matome gaivališkuose gamtos procesuose? Ar pagauname juose bent menkiausias planingas kūrybos žymes? Į šiuos klausimus atsakymas tėra neigiamas. Gamta kuriasi, galima sakyti, pati iš savęs, priežastingai, bet ne visada tikslingai.

Žmogus, gaivališkai atsiradęs pradžioje kaip laukinis vargingas gamtos padaras, kadaisė ėmė gaminti menkus darbo įran-

kius, įprato kolektyviai veikti, pramoko dirbti ir galvoti, ir taip iškilo viršum gaivalų. Kol buvo paleisti dirbtiniai žemės palydovai, reikėjo ilgus amžius trukusios mokslo patirties, reikėjo daug darbo, gilios išvalgos į pasaulio reiškinius.

KRAŠTO ARTOJAS IR NERVAI

Gelmių krauju pulsuojanči arterija nutįso
Po beržus rymančius, banguojančius rugius,
Ir prie trasos laidų voras tinklą prisirišo
Vylingai gaudyt sumažėjusius drugius.

Arterijos ir nervų trasos kraštą
sparčiai keičia,
Išaugę miestai parkais
apsodinami, miškais,—
ženkliuką komjaunuolės ir diplomą
gauna kraičio
Vaikinas, vesdamas mergaitę, šiais laikais.
J. Subatavičius

1963. III. 21

MIESČIONYS

Kilimėliai,
Pliušinės kėdės,
Pūpso rožės, ir tos padarytos.
Man lyg kaulo tas įsiėdė—
Viską noris čia išvartyti.

Apie dukrą tėvai klūpinėja
Ir kapronus, neilonus velka.
O jei vienas siuvėjas nespėja,
Tai pakviečia daugiau į talką.

Per dienas numylėta lėlytė.
Kaso papildvę riebią kačiuko.
Ir dejuoja dabar mamytė,
Kad dukrelė per daug nutuko.

Kelia baimę man šitas namas,
Miesčionizmas mintis sukausto.
Skamba lėkštės brangaus porceliano.
Kada sąžinę kito piausto.

Ir krizena miesčionys susėdė,
Kad gyvenimas slenka nutukęs.
Jiems krizenti padeda kėdės
Ir ant sofos rudas kačiukas.

Rimgaudas Gražbus

V. Suchockis---jo gyvenimas ir kūryba

JONAS ŠIMKUS

Tai buvo jau seniai 1930 metais; mu-
du abu su Vladu Suchockiu dirbova
"Varpo" spaustuvėje Kaune, jis rinkėju
ir metrompažu, o aš "Lietuvos žinių"
dienraščio techniškųjų redaktoriumi.
Atvangos minutę, sukišę galvas prie
lango dalindavomės mintimis, skaitėme
kita naujus eilėraščius, svajojome
apie šviesesnę rytojaus dieną. Pasirodęs
spaustuvės direktorius Jankūnas greit
išblaškėdavo mūsų duetą: "Ponai, po-
nai, šitaip negalima. Visi dirba, o judu
tinginiaujate". Po darbo pats susirink-
damas savo eilėraščių tekstus V. Sucho-
ckis paruošė pirmąją eilėraščių knygą
"Roboto daina", už autoriaus pinigų to-
je pat "Varpo" spaustuvėje buvo iš-
spausdinta ir visa 46 p. eilėraščių kny-
gutė, kurią fašistinis žurnalas "Vairas"
pavadino "bolševikiškais pamfletais".
Knygutė buvo ano metų pažangiųjų ra-
šytojų poezijos lygyje, su gausia kairia-
ja frazeologija, su pažangiu polėkiu ir
su neabejotinu socialiniu "kvapeliu", ku-
ris fašistams tuoj pat priminė bolševiz-
mą, kaip viskas anuo metu, kas tik kal-
bėjo apie žmonių klasinius priešingu-
mus. Šit eilėraštyje "Vyžos iš plieno"
autorius rašė ir fašistus baugino:

"Kai apjuosė dangų debesys raudonais
dryžais
ir saulė ežere paskendo lig rytojui,
aš nukaliau iš plieno vyžas,
vyžas artojai".

Eilėraštyje "Roboto daina" rašytojas sa-
kė:

Aš noriu staugti, kaip rytmečio garo
sirena,
Kvatot, kaip šoviny kanuolės,
į verdančią kraujo areną
puolęs.

Nors eilėraščio turinys neskelbė jokios re-
voliucijos, bet jo tonas buvo šiurpus fašis-
tams, o kai žvalgyba ėmė čiupinėti V. Su-
chockio praeitį, fašistiniams rašeivoms dar
labiau kilo įvairūs įtarimai: kumečio vaikas,
išaugęs Rusijoje!

Vladas Suchockis gimė buv. Marijampo-
lės apskr. Veiverių valsčiaus, Markučių kai-
me, kumečių Antano Suchockio ir Katrės
Znamenskaitės šeimoje, 1904 m. birželio 28
d. Abu tėvai, neturėdami nė gabaliuko sa-
vo žemės, dirbo Juozapavo dvare. 1906 m.
tėvai persikėlė į Kauną, kur Vlado tėvas
dirbo uoste kroviku, o motina Narvos dva-
re padiene darbininke. Šeima buvo didelė
— 11 vaikų, tai ir Vladui anksti teko pri-
sidėti savo darbu. Būdamas 8 metų Vladas
jau išėjo piemenauti pas buožes. Kilus pir-
majam pasauliniam karui ir 1915 m. prie
Kauno artėjant vokiečių armijai, visa Su-
chockio šeima persikėlė į Pskovo guberni-
ją, į Velikije Luki miestą, kur išgyveno iki
1918 metų. Velikije Luki mieste Vladas
baigė pradinę mokyklą ir išmoko gana ge-
rai rusiškai. 1918 m. rudenį grįžęs į Lie-
tuvą, Vladas stoji dirbti padieniu darbinin-
ku į lentpiuvę. 1920 m. jis ėmė mokintis
raidžių rinkėjo amato. Dieną dirbo, o va-
kare mokėsi. Pradžioje pasiruošė ir išlai-
kė egzaminus iš gimnazijos 6 klasių kurso,
o 1925 m. įstojo į Kauno Meno mokyklą,
bet jos baigti neįstengė, nes 1927 m. buvo
suimtas ir pasodintas Kauno kalėjiman, o
vėliau be teismo ištremtas į Varnių koncen-
tracijos stovyklą visam karo stovio laiko-
tarpiui. Vladas Suchockis, dirbdamas spau-
stuvėje, susipažino su Motiejumi Šumausku
ir nuo 1926 m. įsijungė į Kauno darbo žmo-
nių antifrašistinę veiklą ir pagaliau fašisti-
nės žvalgybos areštuotas. Būdamas Varnių
konclageryje Suchockis pradėjo pirmuosius
savo kūrybos bandymus. Parašė pirmą ap-
sakymą "Surūdijęs piūklas," kuris po kele-
tos metų buvo išspausdintas "Lietuvos žinio-
se" pavadintas "Rūdys".

Išėjęs iš Varnių konclagerio stojo dirbti "Varpo" spaustuvėn, kur mudu ir susipažinova 1930 metais.

Kai mūsų jaunųjų antifašistinių rašytojų būrelis ėmėsi leisti "Trečią Frontą", prie jo prigludo ir Vladas Suchockis, bet ši kartą kaip jaunas dailininkas, o ne rašytojas. Jis išraižė linoleume kelių "Trečio Fronto" žurnalo numerių viršelius. Tai buvo graži pamera mūsų neturtingam kolektyvui, nes neberekėjo niekam mokėti už piešinį ir klišės pagaminimą. Man su Vladu teko ilgai ir artimai draugauti dirbant "Varpo" spaustuvėje. Ne vieną kartą Vlado iniciatyvos dėka buvo suorganizuotas Kauno spaustuvi-ninkų streikas. Vieną kartą per tokį streiką "Varpo" spaustuvės vedėjas Jasiūnas, įpykęs ant Suchockio pasakė jam:

— Šitokius reiktų šaudyti!

O Suchockis jam tuo pačiu atkirto:

— O tokius, kaip tamsta, reiktų karti ant elektros stulpų.

Kurį laiką Suchockis vėl buvo tardomas ir tampomas po kalėjimus, bet galų gale žvalgyba jį paleido. Suchockis vėl grįžo dirbti į "Varpo" spaustuvę ir vieną laiką palaikė ryšius su pagrindy veikusia komunistų partija, jis neperstojo kūręs poeziją, ir štai 1940 metų pradžioje vėl pasirodo naujas jo kūrinių rinkinys "Gongo dūžiai". Ši rinkinį greta pavardės Vladas pasirašo ir savo slapyvardžiu "Audronaša". Tai buvo nedidelė knygutė, bet savo turiniu gana aštri ir savo forma jau gana subrendusio darbas. Bet šiai knygai, kaip ir Petro Cvirkos "Pirmosioms mišioms", nebuvo lemta išeiti į visuomenę ir parodyti autoriaus bręstantį talentą, fašistinė karo cenzūra "Gongo dūžius" konfiskavo ir autoriui pavyko nuo konfiskavimo išgelbėti vos keliolika egzempliorių, nes ir ši knyga buvo spausdinama "Varpo" spaustuvėje, kur visi darbininkai buvo V. Suchockio draugai; jie ir paslėpė nuo cenzūros keliolika egzempliorių. Lietuvos išsivadavimo išvakarėse poetas rašė eilėraštį "Skausmo Lietuvai":

žinau aš Tavo vargą
ir kančias
o Lietuva, o skausmo žeme!
žinau ir priespaudos sunkius laikus,

apie kuriuos, vaikams mama,
lyg baisią pasaką,
tos praeities klaidios
patylom prie klėties
sekė verkdama.

Štai eina vieškeliuku Tavo vaikai,
tuo vieškeliu,
kuris į laisvę veda.
Žygio aiduos,
Lyg vasaros žieduos
skęsta dirbtuvės ir laukai,
o lūpose jų, vargo gijomis įaustas,
sustingęs vardas mielas:
Laisva Lietuva!...

Suchockis rašo apie nežinomą Ispanijos laisvės kovų didvyrį, kritusį prie Madrido, visas šis eilėraščių rinkinys stipriai antifašistinis ir lietuviškasis fašizmas prieš savo pabaigą jį pasmaugė. Lietuvos darbo žmoniems nuvertus fašistinę diktatūrą, pačiu persitvarkymo metu V. Suchockis įsijungė į naujo gyvenimo organizavimo talką ir 1940—1941 metų laikotarpy dirbo dienrašty "Tarybų Lietuva". 1941 metų vasarą fašistinei Vokietijai užpuolus Tarybų Sąjungą, V. Suchockis traukdamasis į Tarybų Sąjungos gilumą, įsijungė į Tarybinę Armiją, bet mūšyje su fašistais buvo sunkiai sužeistas ir evakuotas į Sąjungos gilumoje esančią ligoninę. 1942 m. pagijęs, vasario 9 d. Vl. Suchockis stojo į Tarybinės Armijos Lietuviškąją diviziją, dalyvavo sunkiuose mūšiuose prie Oriolo. Čia vėl jis dvejetą kartų sužeidžiamas, bendradarbiauja Divizijos lietuviškame laikrašty, rašo į "Tarybų Lietuvą". Jis yra parašęs įdomią apybraižą iš fronto "Dienoraštis", kuri buvo išspausdinta karinių apybraižų knygoje. 1944 metais demobilizuotas iš Tarybinės Armijos, tuoj pat ėmė dirbti Tarybų Lietuvoje Leidyklų ir Poligrafijos Valdybos viršininko pavaduotoju kadru reikalams, kiek vėliau dirbo referentu Respublikos Užsienių reikalų ministerijoje. 1947 m. pradžioje ėmė dirbti "Literatūros ir meno" laikraštyje, pagaliau Vladas buvo paskirtas Religinių kultų Tarybos vyriausiuoju inspektorium. Čia jam teko iš arti susipažinti su įvairiais religininkais ir pasirinkti nemaža medžiagos savo kūrybai. Bet sunkus praeities gyveni-

mas, dvasiniai ir fiziniai pergyvenimai ėmė vis labiau atsiliepti sveikatai ir nuo 1959 m. Vladas Suchockis pasitraukė iš visų pareigų į pensiją, pasilikdamas tik vieną pareigą — rašyti! Tuoju po karo jis parašo pakilią dainą: "Talkininkų maršas", kuriai muziką sukuria J. Švedas. Ilgą laiką ši daina skamba mūsų žmonių lūpose, nes ji pasakoja, kaip atstatoma priešų sugriauta Tarybų Lietuva. Bent kokias pareigas eidamas V. Suchockis nepamiršta, kad jis yra rašytojas. Mūsų Respublikos gausiai saviveiklai nuolat stokuojant gyvenimą atspindančių veikalų, V. Suchockis po karo parašo 11 saviveiklinių pjesių, kurios visos vaidintos darbininkų ir valstiečių, bet daugumos iki šiol nespausdintos. Didelį pasiekimą turėjo pjesės "Atšaiža", "Garbės žodis", "Nelaukta viešnia", "Skrajūnai". Audronašos apsakymų rinkinys "Saulėta diena" buvo prielankiai skaitytojų sutiktas ir greit buvo išpirktas jo tiražas. Laikui bėgant čia vienur, čia kitur pasirodo Suchockio nauji kūriniai. Šit 1961 metais išėjo nemaža V. Audronašos satyrinė apysaka "Saga", kurios tiražas 7000 egz. buvo išpirktas per 3 savaites. Šioje apysakoje autorius parodo buržuazijos viešpatavimo laikus Lietuvoje, mažame miestelyje, kur policija ir viršaitis sudarė valdžios viršūnę. Autorius sarkastiškai pašiepia įvairius kunigaikštiškos praeities medžiotojus ir Traidienių šeimoje esanti sena rudinė tampa kunigaikščio Traidienio palikimu. Kas matė ano meto Lietuvą, knygoje, nors pro stambų šaržo sluoksnį gerai atpažįsta buvusią rūsčią ano meto mūsų liaudies tikrovę ir besaikį ponų ponavimą. Kadangi Suchockis turi ryškų polinkį į satyrinį vaizdavimą, autorius ir toliau dirba prie naujų satyrinių kūrinių, kurių siužetai paimiti čia iš praeities, čia iš nūdienio Lietuvos gyvenimo. O pats rašytojas Suchockis, kuris šiuo metu gyvena Vilniuje, yra vienas iš pačių populiariausių meškeriojų rašytojų tarpe. Čia prie gražiosios žeimenos arba Merkio vasaros metu gali labai dažnai sutikti su muse-

line meškere jau pražilusį, bet visad gerai nusiteikusį Vladą Suchockį—Audronašą.

— O kaip tu vaduoji nuo savo arterijų sklerozės? — klausiu jo kartą susitikęs.

— Šit į riukzaką porą obuolių, pusę kepaliuko juodos duonos ir meškere į rankas ir aida į paupius. Tai pats geriausias būdas sklerozei įveikti. Gamtoje ir rūkyti nesinori, o grožis neišsakomas! Kol žuvelė pakimba, kiek šiųžetų per galvą pereina! Rodosi, tik sėsk ir rašyk...

Šitaip Suchockis tapo pačiu populiariausiu kiršlių meškerioju Vilniuje. Kiršlys arba harijus — labai baigšti sraunių upių žuvis. Ir tik labai įgūdęs meškeriojas teįstengia ją prisimasinti.

1960 m.

ŽEMĖS ALSAVIMAS

Nukrapnojo lietutis, kaip pirmasis meilės prisipažinimas.

Nukrapnojo ... ir prigirdė beržo lapų žalumą.

Ir aš jaučiu svaiginantį žemės kvapą,
Ir aš einu žeme, širdim sugėręs beržo lapų žalumą,

širdim sugėręs polietinę žemės vėšą.

Einu ...

Ir aš jaučiu žemės alsavimą,
Ir aš ištirpstu tame alsavime.

Nebėra manęs.

Yra tik žalios žalios pievos kilimas,
Yra gėlių vainiklapiai, išsiskleidę saule,
Ir jų taurelėse žiedadulkėm išsikaišiusi bitutė.

Dėkingas žemei, kad jausmus gaiviu alsavimu sušildė,

Nes dainos ruošiasi pirmam gimimui.

-:- -:- -:-

Mana siela, pavasario laiduos sutirpusi,
Ir aš girdžiu padangės ryto virpesį.
Nuo rytmečio slapčia tave stebiu,
Išmokyk, vyturėl, mane dainu skambių!

Juozas Jurevičius

Mokslininkė apie pažangiuosius JAV lietuvius

V. JUNEVIČIUS

Lietuvos žemės ūkio akademijos dėstytojai greta pedagoginio darbo sprendžia aktualias mokslines problemas. Kasmet vyksta dėstytojų mokslinės konferencijos, kuriose skaitomi geriausi darbai. Šiomet įvyko devintoji dėstytojų konferencija. Augalininkystės-žemdirbystės, sodininkystės-daržininkystės, zootechnijos, žemės ūkio mechanizacijos, žemės ūkio ekonomikos, hidromelioracijos-žemėtvarkos ir miškų ūkio mokslų sekcijose buvo perskaityta daugiau kaip 70 mokslinių pranešimų. Daugelis darbų aktualūs, turi mokslinę ir gamybinę vertę. Puikių rezultatų akademijos mokslininkai pasiekė, nagrinėdami mikroelementų įtaką augalų derliui ir kokybei, panaudoję kovai su piktžolėmis kukurūzų pasėliuose kai kuriuos triazitinius herbicidus, patobulinę padidintais greičiais kaupiamųjų kultūrų sėjamasias mašinas, išbandę būdą bičių motinoms pakeisti didžiojo medunešio metu ir daugelį kitų.

Svarbus pažangiosios spaudos vaidmuo

Šiomet įdomūs pranešimai buvo skaityti iš visuomeninių mokslų srities. Ypač susidomėję konferencijos dalyviai iš klausė einančios profesorės pareigas **Aleksandros Gulbinskienės** pranešimą apie buržuazinio nacionalizmo kritiką pažangioje JAV lietuvių spaudoje. Ji apibendrina paskutiniųjų ketverių metų pažangią JAV lietuvių periodiką.

Supažindinusi konferencijos dalyvius su progresyviąja JAV lietuvių spauda, jos istorija, pažangiais žurnalistais, pranešėja kalba apie tai, kad gana didelę vagą išvarė JAV lietuvių laikraščiai "Laisvė" ir "Vilnis", žurnalas "Šviesa" ir kiti progresyvūs leidiniai, kritikuodami buržuazinį nacionalizmą, kovodami už proletarinį internacionalizmą, demaskuodami buržuazinius nacionalistus, kurių ne vienas yra sutėpęs rankas Lietuvos darbo žmonių krauju hitlerinės okupacijos metais. Radę prieglobstį

JAV, jie įvairiais būdais stengiasi apšmeižti Tarybų Lietuvą, jos darbo žmonių kovą už komunistinės visuomenės sukūrimą.

"Dipukai" žino, pastebi A. Gulbinskienė, kad svarbiausias respublikos jėgos ir gyvybingumo šaltinis yra draugystė su kitomis TSRS tautomis, ypač su rusų tauta. Todėl įvairiais būdais jie stengiasi apšmeižti tą draugystę, sumenkinti jos svarbą. Buržuazinė užjūrio nacionalinės atplaišos, besistengdamos pateisinti savo viešpatavimo Lietuvoje laikotarpį, dažnai idealizuoja praeitį, stengdamiesi parodyti buržuazinę Lietuvą visuotinės gerovės valstybę, laimingą salą, kurios nelietė nei ekonominė krizė, nei draskė socialiniai prieštaravimai, stengiasi parodyti ją kaip vieningos tautinės harmonijos valstybę. Iš kitos pusės jie ima si visų, netgi pačių niekšiškesnių, priemonių, norėdami sunaikinti Tarybų Lietuvos pasiekimus.

Užsikrėtę memuarų liga

Kiekvienas, buvęs vadas ar vadukas buržuazinėje Lietuvoje, stengiasi įamžinti save istorijoje, palikti kokius tai pėdsakus, begėdiškai kraipo istorinius faktus, dabartinį gyvenimą Tarybų Lietuvoje. Pagrindinė buržuazinių nacionalistų propagandos linija — šmeižti Tarybų Lietuvą, menkinti joje vykstančius pasikeitimus, socializmo statymą, dažniausiai nutyli apie ją. Jie siekia, kad į JAV nepakliūtų tiesos žodis apie Lietuvą, stengiasi klaidinti viešąją nuomonę, nuslėpti savo piktadarybes, ypač padarytas hitlerinės okupacijos metais.

Biauriai šmeižia Tarybų Lietuvą buržuaziniai nacionalistai P. Grigaitis, M. Krupavičius, J. Čiuberkis, B. Gaidžiūnas, B. Raila ir daugelis kitų. Jie daro viską, kad Amerikoje gyvenantieji lietuviai nesužinotų tiesos apie Lietuvą. Ilgą laiką jie, kaip vadinamieji Lietuvos "vaduotojai", varė įžulią propagandą, kad Amerikos lietuviai nevyktų į savo tėvų žemę. Mat, amerikiečio

kelionė į Lietuvą susijusi su savotiška dabartinio politinio Lietuvos statuto aprobacija. Juk įvažiavimo viza gaunama iš TSRS atstovybės, o tatai prieštarauja „vaduotojų“ intencijoms. O be to, jie bijo, kad žmonės, savo akimis pamatę Lietuvos tikrovę, neberems jų „vadovavimo“. Labai taikliai „Vilnyje“ rašo L. Jonikas: „Jei ne tas „praakeiktas“ doleris, nebūtų šiandien nei „veiksnių“, nei tų zoologiškų rietenų prie „laisvinimo“ lovio“.

Tačiau, kaip žinome, kalba A. Gulbinskienė, gana didelis JAV lietuvių skaičius nepaklausė nei „vaduotojų“ aiškinimų, nei jų grąšinių. Per keletą pastarųjų metų kiekvieną vasarą Lietuvoje viešėjo gausios ekskursijos bei pavieniai asmenys. Tarybų Lietuvą lankė ne tik tie Amerikos lietuviai, kurie buvo iš savo gimtinės iškeliavę prieš keliasdešimt metų, bet ir tie, kurie ten atsidūrė tik po antrojo pasaulinio karo.

Tiesos šviesoje

Ir štai su JAV lietuvių kelionėmis į Tarybų Lietuvą prasidėjo tai, ko „vaduotojai“ labiausia bijojo. Būtent, ėmė aiškėti, kad dideliu atkaklumu per visą pokario laikotarpį buržuazinių nacionalistų skleisti prasimanymai apie tariamą Lietuvos „pavergimą“, apie „rusifikaciją“, apie „skurdimą“ ir apie „išnaudojimą“ neturi jokio pagrindo.

Didelį darbą atliko pažangūs JAV lietuviai, pabuvoję Tarybų Lietuvoje, pastebi A. Gulbinskienė. R. Mizara, Dr. A. Margeris, S. J. Jokubka, K. Karosienė, C. Rimkienė ir daugelis kitų teisingai aprašė „Laisvėje“, „Vilnyje“, „Šviesoje“ tai, ką jie matė ir patyrė savo tėvų žemėje. Dr. Algirdas Margeris net parašė gana įdomią knygą „150 dienų Tarybų Lietuvoje“.

S. J. Jokubka, aprašydamas tą kelionę, aštria plunksna ir gyvais faktais nuplėšė buržuazinių nacionalistų kaukę. Jis rašo: „Visi, kurie buvome nuvykę į Lietuvą, įsitikinome, kad per keliolika pokario metų buržuazinių nacionalistų kalbos apie Lietuvą atradome visai kitokią, negu įsivaizdavome antitarybinės propagandos klaidinami“. buvo tik begėdiškų melų serija. Lietuvą

Ir kasgi nustebino mūsų užjūrio brolius pirmiausia? — klausia A. Gulbinskienė. Ar statybų užmojai, ar kranų gervės? Ne. „Visų pirma, mus nustebino Vilniuje tai, — rašo S. J. Jokubka, — kad nesimatė nei basų, nei nuskursių, žmonių. Stebino ir tas, kad karo padarytų žaizdų reikėjo ieškoti su žiburium, visos jos beveik užgydytos. Lietuva keliasi, žengia socialistiniu keliu. Šviesaus ir laimingo rytojaus nemato tik buržuazinių nacionalistų palikuonys, apkerpėję praities dulkėmis, tebekliedanti apie samantas bakužes, arklo ir akėčių idilijas“.

Pacitavusi M. Plečkaitienės, J. Gasiūno ir kitų draugų ištraukas iš kelionės po Lietuvą, A. Gulbinskienė sako: „Tokių ir panašių išpūdžių, pažangioje JAV lietuvių spaudoje spausdinama daug. Iš jų matyti, kad dori žmonės stebisi ir džiaugiasi Tarybų Lietuvos pasiekimais. Jie drauge ir piktinasi „dipukų“, tų dvasios paliegėlių, paskalomis ir šmeižtais apie Tarybų Lietuvą.“

Žinoma, JAV lietuviai pas mus pamatė ir trūkumų, sunkumų, kurių Lietuvoje dar yra, pastebi A. Gulbinskienė. Jų niekas nebandė slėpti. Dauguma teisingai suprato, jog tai yra augimo sunkumai.

Nemaža yra ir tokių Amerikos lietuvių, kurie padėjo mūsų respublikos žmonėms pamatyti tai, kas svarbiausia, kas nauja, kas esminio Tarybų Lietuvos gyvenime, nes mes esame susigyvenę su statybų pastoliais, įpratome matyti statomus namus, įmones, gamyklas, to mes nesistebime, tai tapo mums būtinu, įprastu dalyku.

Bet buvo ir iš nacionalistų kromelio turistų, kurie specialiai Vilniaus viešbutyje po vonia ieškojo dulkių ir, radę jų, savo laikraštपालाikiuose „Naujienose“ ir „Drauge“ šūkavo apie žemą kultūrą, nešvarą ir purvą Lietuvoje. Pažangi JAV lietuvių spauda jų melą kritikavo, stengėsi nušviesti tikrąją padėtį.

Vaduotojų bizniui nebesiseka

Objektyvūs JAV lietuvių turistų pasisakymai, jų straipsniai ir žinutės pažangiosios spaudos puslapiuose ėmė plėsti kaukę nuo buržuazinių „vaduotojų“ teorijų. Tas, be abejo, neigiamai atsiliepė į „vadavimo“ biz-

nį. Ryšium su tuo vaduotojų finansiniai ištekliai, kurie sudaromi iš aukų, ėmė smarkiai mažėti. Tada fašistėliai griebėsi naujos taktikos. Buvusių Lietuvoje turistų vardu ėmė fabrikuoti įvairiausius pasisakymus, esą Lietuvoje "vargas, skurdas, okupacija ir išnaudojimas". Sąmoningi JAV lietuviai to melo negalėjo pakęsti. Jie savo spaudoje atidengė paslaptį, kad tuos "įspūdžius" rašė visai nebuvę Lietuvoje patys "Naujiečių" rašeivos.

Praeitais metais gyvenantis Jungtinėse Amerikos Valstijose menševikas S. Michelsonas išleido knygą "Lietuvių išėivija Amerikoje". Šiame leidinyje begėdiškai iškraipyti istoriniai faktai. Knygos autorius pateisina save asmeniškai ir visas menševikų grupelės bendradarbiavimą su iš Lietuvos pabėgusiais pačiais šlykščiausiais buržuaziais nacionalistais, fašizmo pakalikais, kaip Impulevičius, Žakevičius, Ambrozevičius ir kitais nusikaltėliais, kurie drauge su savo sėbrais turėjo būti teisiami lietuvių liaudies teisme.

Recenzuodama šią knygą "Šviesa" davė stiprų atkirtį menševikiniam istorijos klastotojams ir šmeižikams.

Jie patys nusiima kaukę

Teisingai daro progresyvioji JAV lietuvių spauda, įvertindama šiuos "veikalus", atskleisdama tikrą istorinę tiesą, kalba A. Gulbinskienė. Bet geriausiai save demaskuoja patys memuarų autoriai. Imkime buvusio buržuazinės Lietuvos kariuomenės vado S. Raštikio knygą "Kovose dėl Lietuvos", išleista Los Angeles mieste. Šie memuarai parašyti be didelės mokslinės erudijos, turėtų stiprinti mitą apie buržuazinės Lietuvos jėgą ir galybę, tačiau faktiškai jie duoda atvirkščią vaizdą. S. Raštikis rašo, kad jis nori iškelti klaidas ir pasimokyti iš jų, kad "ateityje mes patys ir kiti daugiau nebedarytume tokių klaidų". Tačiau kiek žemiau autorius sako, kad buržuazinėje Lietuvoje jokių klaidų nebuvo, kad buvę vien visuotinė gerovė. "Aš nemanau ir nemaniau, — rašo buvęs smetoninis vadukas, — smerkti mūsų praeities, nes tasai laikotarpis, žiūrint į jį iš tolo... atrodo ir švie-

sus, ir laimingas, o buvę kai kurie nesklاندumai ištirpsta buvusiuose tautos laimės ir pažangos vaizduose".

"Laisvė", komentuodama tokį lakštingališką suokimą, rašo: "Neabejojame, jog aukšto rango karininkams, valdininkams, dvarininkams ir kitiems parazitams tuomet buvo tikrai gera gyventi. O liaudis ir jos skurdas — nieko nereiškę".

Ten pat rašoma, kad S. Raštikis pats atskleidžia visą buržuazinės Lietuvos "galybę", kalba apie tai, jog trūko ir ginklų, ir šaudmenų... "Kai kurie mūsų artilerijos pabūklai 1934 m. turėjo šaudmenų tik šešioms šaudymo valandoms" — rašo S. Raštikis, prisipažįsta, kad "kariuomenė nelavinta, paruošta tik paradui, o ne kautynėms". Bet užtat sandėliuose buvo, pastebi A. Gulbinskienė, "didelės atsargos šventųjų paveikslų, kryžių ir maldaknygių".

Buržuaziniai nacionalistai per akis klasuoja istoriją savo leidžiamoje "Lietuvių enciklopedijoje". Jie save, Hitlerio pakalikus kelia į padangę, o apie Lietuvą, jos fabrikus, gamyklas, jos žmones pamini tik tai, kas buvo prieš 22 metus, stengiasi užtušuoti tuos pasiekimus, kurie yra Tarybų Lietuvoje. Buržuaziniai vadeivos, negalėdami visiškai iškraipyti faktų, į pirmą planą iškelia nereikšmingus, antraeilus, smulkius reiškinius, buvusius buržuazinės santvarkos metais, užtušiodami, sumenkindami tai, kas yra pas mus šiuo metu. Juokas kilo aktų salėje, kada drg. A. Gulbinskienė pacitavo, ką rašo jų "enciklopedija" apie Lietuvos žemės ūkio akademijos profesorius.

Mes nepaisome buržuazinių nacionalistų norų ir pastangų, kalba pranešėja. Tarybų Lietuvoje auga mokslininkų eilės, kyła gyvenimas. Čia galima pritaikyti priežodį "Šuo loja, o karavanas eina pirmyn".

Jų piktadarybių atskleidimas

Nemažą darbą atliko progresyvioji JAV lietuvių spauda, atskleisdama buržuazinių nacionalistų piktadarybes Lietuvoje hitlerinės okupacijos metais, sako A. Gulbinskienė. Tokiuose straipsniuose, kaip "Šūviai forto pašlaitėse", iš Igno Valevičiaus-Valiaus parodymų Tarybiniam saugumo or-

ganams, pasakojama apie baisias žudynes VII, IX ir IV Kauno fortuose, apie pulkininko Mačioko, leitenanto Prapuolenio, majorų Ferenco, Barzdos, Impulevičiaus ir kitų piktadarybes. Daug ką pasakė straipsnis "Lietuviškieji aktyvistai — hitlerininkų tarnyboje" ir kiti. Praeitų metų lapkričio-gruodžio mėnesiais progresyvūs JAV laikraščiai, supažindinę savo skaitytojus su fašistiniais žudikais, kurie už didelius nusikaltimus buvo teisiami Kaune ir Vilniuje, juos griežtai pasmerkė.

Gera daro pažangioji JAV lietuvių spauda, sako A. Gulbinskienė, pateikdama gana daug straipsnių, korespondencijų apie Tarybų Lietuvos gyvenimą. Tiek "Laisvėje", tiek "Vilnyje" yra specialios rubrikos "Tarybų Lietuvoje". Jose randama nemažai kronikinių žinių apie mūsų miestus ir kaimus, apie elektrines ir hidroelektrines, apie Dušavos dujas ir kolūkius, apie dailės galeriją mokykloje, kolūkyje, apie respublikos eksportus ir t.t.

Pastoviai informuoja progresyvioji JAV lietuvių spauda apie mūsų mokslininkų, turistų, sportininkų viešnagę Amerikoje, stengiasi savo skaitytojams perduoti jų patirtus įspūdžius, nuotaikas, supažindina su svečių veikla, pasiekimais.

Baigdama savo pranešimą, A. Gulbinskienė pabrėžė, kad progresyvosios spaudos balsas vaidina didžiulį vaidmenį JAV lietuvių išėvijoje, nes čia gyvena nemažai ir tokių žmonių, kurie nėra nusikaltę lietuvių liaudžiai, o pabėgo iš tėviškės ir atsidūrė užjūryje tik todėl, kad patikėjo apgavikiška hitlerininkų ir nacionalistų propaganda. Daugelis jų, gyvendami JAV, jau seniai nutraukė ryšius su "vaduotojais" ir vis labiau ima domėtis, kas iš tiesų darosi pasaulyje, Tarybų Lietuvoje ir, pagaliau, pačiose JAV. Tokiems žmonėms labai daug pasitarnauja pažangioji lietuvių spauda.

Svarbų vaidmenį JAV lietuvių pažangioji spauda vaidina ir, kovodama prieš buržuazinį nacionalizmą, teisingai auklėdama JAV lietuvius, ugdydama juose meilę Tarybų Lietuvai. Toji kova turi nemažą poveikį ir Tarybų Lietuvos darbo žmonėms, nes padeda kovoti prieš buržuazinės ideo-

logijos atgyvenas, įveikti nacionalizmo pasireiškimus, įsilieti į bendrą ideologinio darbo sriautą, kovoti už komunistinės visuomenės sukūrimą.

Tačiau visų didžiausias pažangios JAV lietuvių spaudos nuopelnas yra tai, sako A. Gulbinskienė, kad demaskuoja buržuazinių nacionalistų šmeižtus prieš TSRS ir Tarybų Lietuvą, kritikuoja jų teoriją, iškreipiančią Lietuvos istoriją, idealizuojančią praeitį, neigiančią socialistinę revoliuciją Lietuvoje, kaip istorinį dėsningumą, demaskuoja buržuazinių nacionalistų nusikaltimus hitlerinės okupacijos metais, teisingai informuoja savo skaitytojus apie Tarybų Lietuvos pasiekimus.

SVAJONĖ

Rūko skraistė vėl užklojo
Klonis, pievas ir miškus.
Ir pabudusi svajonė
Vėl klajojo po laukus.

Tai prie baltojo berželio
Glaudžias liemeniu dailiu,
Tai nusiautus skarą žalią
Kviečia rasą nuo žolių.

Tai šviesus mėnulio ragas
Ją nešioja po erdves,
Tai liepsnelė laužui degant
Ją naktigonėn nuves.

Tiesia vis svajonei kelią
Švelniai skambanti daina.
Ir nurimti ji negali —
Tam yra širdis jauna!

Elvyra Pilkauskaitė

ASFALTO KELIAS

Ant asfalto žingsniai ir dulkės,
Ir mašinų skubančių krūvis.
Nulinguoja mergaičių pulkas.
Visos linksmos,
Ir visos gūvios.

Lieka juokas beržuos sušilęs
Lieka žingsnių dūžtančių gaidos.
Ir per dieną asfaltas netyli,
Ir vis triukšmo, ir triukšmo geidžia.

Rimgaudas Graibus

Vanduo ir jo reikšmė mūsų gyvenime

D. M. ŠOL

Rodosi, kam kalbėti apie vandenį, kurio tiek daug yra. Žemės paviršius turi 196,950,000 ketvirtaniškų mylių. Sausuma užima tik 57,510,000 ketvirt. mylių, o vanduo 139,440,000.

Okeanuose-vandenynuose yra daugiau kaip 1,370 milijonų kubinių kilometrų vandens. (Kilometras yra daugiau, kaip 6 dešimtadaliai amerikoniškos mylios). Sausumoje dar yra daugybė ežerų, upių, pelkių, požeminių vandenų, sniego, amžinai išalusų ledynų.

Profesorius V. Bogorovas rašo: "Vanduo mus supa visur ir iš visų pusių, ir gyvenimas be vandens yra neįmanomas. Skystu pavidalu, dujiniu (garais) ir kietu (ledais) jis būna ore, žemės paviršiuje, dirvoje, kietose uolienose, giliai žemėje, ir bet kurio gyvo organizmo kūne. Smulkiausiai nematomi vandens garai yra išsiskleidę atmosferoje iki 10—15 kilometrų aukščio nuo žemės paviršiaus. Susikaupdami jie sudaro debesį, o iš debesų lietaus arba sniego pavidalu vėl krinta ant žemės."

Mokslas rodo, kad žmoguje yra apie 50 kvortų vandens. Žmoguje yra apie penkios kvortos kraujo, kuriame apie trys kvortos yra vandens. Agurkai, pomidorai, morkos, arbužai, ridikai ir kiti vaisiai turi virš 90 procentų vandens, bulvės—80 procentų, iškepta duona ir tai turi iki 40 procentų vandens.

Medžiai, žolės, gėlės ir kitoki augmenys turi daug vandens.

Vanduo nesunaikinamas

Kunigija tikintiems sako, kad nepaisant, kaip velniai dūšią kankintų, bet jos negalės nukankinti, nes ji nemirštanti.

Tam pilnai atitinka mūsų vandens medžiaga. Nesvarbu, kokias "kančias" ir koki procesą pereis vanduo—jis nebus sunaikintas. Ar iš jo išvirs sriubą ir suvalgys, ar padarys degtinę, vyną, alų ir išgers, ar jį iškeps duonoje, ar jis šnypšdamas garais išsi-

OMSKAS

vers iš garvežio ar laivo katilų—jis nebus sunaikintas—nepražus. Jeigu tuojau nesusijungs į upelius, upes, ežerus, tai nematomomis dulkelėmis iškils į erdvę, ten susiras savo sesutes, susijungs į debesius ir vėl nusileis ant žemės lietaus ar sniego pavidale.

Okeanas-atmosfera-sausžemis-okeanas

Taip mokslas apibūdina vandens kelionę. Okeanai ir jūros platesniais ar siauresniais sąsiauriais susijungę į daiktą. Išplaukus iš bet kurios jūros uosto, galima įplaukti į bet kurios kitos šalies uostą. Plaukiant jūromis ir vandenynais galima apiplaukti visą žemę.

Per metus pasaulyje upės nuneša į okeanus ir jūras 37,000 kubinių kilometrų prėsco vandens. Jeigu visi ledynai būtų išstarpinti, tai okeanų vanduo pakiltų 200 pėdų.

Vanduo garuoja iš okeanų, jūrų, upių, ežerų, laukų ir augmenų. Lietaus ar sniego pavidale jis grįšta ant žemės ir vėl upėmis išplaukia į didjūrius. Tai ir susidaro jo kelionė: okeanas — atmosfera — sausžemis — okeanas.

Gamtos tvarka ir žmogaus kaltė

Istorija įrodo, kad žemė buvo turtinga miškais, visokia augmenija, kol žmogus nepridėjo savo rankų. Nebuvo nei Kara-Kumų, nei kitų baisių dykumų.

Kur dabar yra didelės Gobi dykumos, tai prieš 800 metų buvo žaliuojanti laukai, miškai, ir ten išaugo Čingis-Chano galybė.

Kur dabar dar yra didžiulės Kara-Kumų dykumos, toje srityje prieš tūkstantį metų buvo Chorezmo chanatas su tų laikų kultūra, gražiais Gurgandžo, Urgenčio, Mervo, Nišapuro ir kitais miestais. Bet įsiveržė klajokliai—mongolai. Miestus sugriovė, šimtus tūkstančių žmonių išžudė. Suardė vandens kanalizacijos, viską išdraskė, laukus nutrypė ir medžius iškirto. Saulės kaitra ir vėjas dabaigė.

Kitur pelnagrobiai, siekdami pelnų, kirto

miškus. Kirvis ir ugnis juos naikino. Vienas rusų rašytojas tą matydamas pareiškė:

“Jei nesigriebsime kokių priemonių miškams taupyti, tai netolimoje ateityje juodžemio lyguma pasidarys dykuma”.

Pati gamta plaka žmogų už jo prasikaltimus

Tarp Karibų jūros, Centrinės, Pietinės Amerikos ir Jungtinių Valstijų yra daugybė salų. Seniau ten augo milijonai aukštų ir tiesių palmių. Bet žmonės išvystė geležinkelių kelius. Reikėjo nesuskaitomo kiekio pabėgių, o čia dar telegrafo ir telefono ilgiausios linijos, kiek reikia stulpų jų nutiesimui miestas nuo miesto ir pačiuose miestuose? Jungtinių Valstijų biznierių pasiuntė į tas salas desėtkus tūkstančių darbininkų. Kirto palmes, krovė jų ilgus liemenis į laivus ir vežė į Jungtines Valstijas ir kitas šalis.

Išretėjo palmių miškai. Vėjas gavo laisvę. Dabar uraganai nusiaučia ir tas JAV valstijas, kurių gyventojai pirmiau nuo jų buvo saugūs. Gausūs miškai neleisdavo vėjui įsigalėti. Jis besigrumdamas su palmių miškais netekdavo jėgos, ir uraganai buvo retesnis reiškinys.

Arba pažvelkime į atskirų žmonių elgesį, jų neatsakomumą ir neatsargumą, kuris padaro daug žalos. 1961 metais Jungtinėse Valstijose įvyko 104,060 miškų gaisrų. Išdegė 4,280,000 akrų miško. Iš tų gaisrų tik apie 6,000 kilo nuo žaibo, o milžiniška dauguma nuo žmonių neatsargumo—nuo numestų degančių papirosų, nuo užkurtų miške laužų ir t.t.

Lietaus vanduo ir upės

Nelygiai vanduo išgaruoja į erdvę, nelygiai jis ir grįžta ant žemės. Anglijoje per metus iškrinta iki 80 colių vandens, Skandinavijoje—72, Tarybų Sąjungoje nuo 20 iki 50. Vokietijoje nuo 20 iki 35, Alpių kalnuose virš 100, dviejuose trečdaliuose Jungtinių Valstijų virš 72 colių. Artimuose Rytuose ir Afrikoje mažiau.

Todėl jau nuo senų laikų Artimųjų Rytų žmonės taupė prėšką vandenį. Persijoje prieš tūkstančius metų žmonės mokėjo pasigaminti drėkinimo kanalus ir dar prideng-

ti, kad nuo Saulės iš jų vanduo negaruotų. Egipte, Messopotamijoje buvo tas pats.

Bet yra vietų, kur žmonės kenčia nuo stokos prėsko vandens, nors jo ir pakankamai iškrinta. Ten kaltė pačios santvarkos ir žmonių, kad nesiima priemonių vandens sulaikymui.

Štai faktai tik apie kelias upes:

Amazonė, Brazilijoje, virš 4,000 mylių ilgio. Jos baseinas 2,500,000 ketvirtainių mylių. (Baseinas, tai tas plotas, iš kurio upės ir upeliai sunėša vandenį į didžiąją upę.) Tame plote per metus iškrinta 2,834 kubinės mylios vandens. Amazonė į jūras išneša 528,000 kubinių mylių to vandens.

Nilas, Afrikoje, 4,194 mylių ilgio. Jo baseinas 1,293,000 ketvirtainių mylių. Per metus į jo baseiną iškrinta 1,213 kubinės mylios vandens. Į jūras jis išneša 419 kubines mylias vandens.

Missouri-Mississippi upės sudaro 5,431 mylių ilgį. Jų baseinas yra 1,290,000 ketv. mylių. Vandens iškrinta 673 kubinės mylios. Upės į jūras išneša 145 kubines mylias.

Dunojus 1,800 mylių ilgio. Baseinas 320,300 ketv. mylių. Vandens iškrinta 200 kubinių mylių, jis į jūrą išneša 68 kubines mylias.

Panašiai yra ir su kitomis didelėmis upėmis. Per metus jos į jūras išneša 37,000 kubinių kilometrų prėsko vandens, kuris žmonėms ir augmenijai yra labai reikalingas.

Turtai plaukia į jūras

Tai dar ne viskas, kad upės išneša apie ketvirtadalį prėsko vandens į okeanus. Dar yra daugiau žalos, kad vanduo tekėdamas virš žemės ir požemyje surenka druskų, trąšų ir kitokių medžiagų našta, kuri yra reikalinga augmenijai, ir nuneša į jūras.

Jungtinių Valstijų agrikultūros žinovai apskaičiavo, kad upės per metus nuneša į okeanus 63,000,000 tonų azoto, fosforo, potašo ir kitų medžiagų, dviejų milijardų dolerių vertės. Tai daug daugiau vertės, negu visas pasaulis per tą laiką pasigamina dirbtinių trąšų.

Žemė jau seniai būtų išseikvota, išsunkta,

jeigu nebūtų augalų, kurie atima nuo vandens gerą dalį tos brangios naštos, o pirmoje vietoje—miškas.

Miške vanduo paklysta

Žmogus miške paklysta, o vanduo dar daugiau. Į mišką nukritęs lietus ar sniegas pirmiausiai turi pasotinti lapus, o žiemą pavaliai pasiekia žemę.

Miške yra stora ir puri paklodė, storas ir tankus vilokas iš negyvų šakelių ir lapų. Šis miškinis vilokas sugeria į save vandenį, kaip kokia kempynė. O iš to viloko vanduo eina žemyn į žemę, ten, kur giliai yra medžių šaknys, kurios čiulpia vandenį. Sniegas miške dar daugiau paklysta, nes jis pavasarį lėčiau tirpsta.

Miškas sulaiko vandenį. Kiek jam reikia, jis naudoja patsai, o perviršį atiduoda laukams, pievoms ir laipsniškai upėms. Bet toks vanduo jau nuneša į jūras daugybes brangiausių ir reikalingiausių trąšų. Štai kodėl svarbu sulaikyti vandenį, kad jis padūkusiai nebėgtų į jūras.

Kapitalizmas buvo progresas prieš feodalinę santvarką. Bet jis yra klasinė visuomenė, kuri remiasi samdomųjų darbininkų išnaudojimu, kurioje pagrindinės gamybos priemonės yra privatinė nuosavybė — kapitalistams šaltinis pasipelnymo ir įrankis darbo žmonių išnaudojimui. Kapitalistų varžybos už pelnus ir nebuvimas gamyboje planingumo gimdo nedarbą, o jau nuo 20-jo amžiaus pradžios jis įžengė į paskutinę savo stadiją—imperializmą, kuris gimdo karus.

Kapitalizmas jau negali išspręsti pačių būtinausių ir aiškiausių problemų. Štai tik kelį pavyzdžiai:

Jungtinėse Valstijose yra virš penki milijonai bedarbių. Darbo unijos (profsąjungos) pasiūlė pereiti prie 35-ių valandų darbo savaitės, ir kad būtų mokama tokia pati alga, kokią gauna darbininkai už 40 darbo valandų. Aišku, kad tas gerintų darbo žmonių gyvenimo sąlygas, mažintų ir nedarbą. Bet prieš pasiūlymą išstojo kapitalistai ir JAV vyriausybė su prezidentu priešakyje.

Po dešimties metų darbų buvo pagilinta St. Lawrence upė, kanalai, įrengta didesni šliuzai, taip, kad jūriniai laivai plaukia į

Detroitą, Chicagą, Duluthą. Tuoju Didžiųjų ežerų laivų savininkai pakėlė triukšmą, kad tas jūrinis kelias sumažino jų pelnus, nes jūriniai laivai tiesiai pristato prekes į Didžiųjų ežerų miestus, o išvežimui iš ten jas pasiima. Pirmiau jūriniai laivai jas pristatydavo tik į pajūrio miestų prieklaikas, o iš ten gabendavo Didžiųjų ežerų laivai.

Daugėja gyventojų skaičius prie Didžiųjų ežerų, daugiau reikia ir vandens. Ir dėl to kyla nesutikimai, nors problema labai lengvai išrišama, sumažinant vandens tekėjimo greitį St. Lawrence upėje tarp Ontario ežero ir Montrealio, sumažinant jo nubėgimą per Niagara krioklį. Taipgi pasukant Harricanowo upės tekėjimą nuo Hudsono įlankos į Didžiuosius ežerus. Ta upė suteiktų šešis kartus tiek priedinio vandens, kiek Chicaga jo suvartoja.

Virš 10 metų JAV Kongrese gulėjo projektas pasukimui Arkanso upės vandens į Colorado valstiją. Pagaliau Kongresas bilių priėmė, bet to projekto įvykinimui reikalinga \$170,000,000. Tai tik tiek, kiek kainuoja vieno atominio submarino pastatymas. Bet sakoma, kad pinigų "nėra", ir projektas kažin kada bus vykinamas.

Devynios naftos kompanijos nutiesė vamzdžius iš Houstono, Texas valstijos, į New Yorką. Jie galės per parą atplukdyti 800,000 bačků naftos.

Bet tankerių kompanija jau kelia protestą, nes jos 50 tankerių, po 16.000 tonų įtalpos kiekvienas, pirmiau tą naftą pristatydavo į New Yorką.

Taip kertasi kapitalistų reikalai ir trukdo progresą.

Ateina samoningas šeimininkas

Socialistinė-komunistinė santvarka išspręs ne tik žmonių santykiavimą, panaikins klases, sudarys bendraliaudinę gamybą, panaikins miesto ir kaimo skirtumus, aukštai pakels mokslo ir meno reikalus, pagerins žmonių darbo ir gyvenimo priemones, bet ir su pačia gamta samoningai elgsis, kad gamta kuodaugiausiai žmogui tarnautų, bet kad ir ji nebūtų skriaudžiama.

Smulkmeninio komunistinės santvarkos plano nėra. Vienok žymi pradžia jau pa-

daryta Tarybų Sąjungoje ir kitose liaudiškose respublikose.

Tarybų Sąjunga gyvuoja dar tik 45 metus, o pažvelkime kokius milžiniškus darbus jau atliko. Čia mes nekalbėsime apie erdvių užkariavimą, išvystymą galingosios industrijos, pakėlimą kultūros ir mokslo. Pažvelkime tik į tai, kiek pakeistas buvusios Rusijos veidas. Per šimtus metų carai ir jų ministrai planavo sujungti Volgos ir Dono vandens kelius kanalu, bet jie to nepadarė. Tik TSRS vyriausybei vadovaujant buvo tas atlikta. Prie tarybinės santvarkos buvo sujungta Baltijos ir Baltosios jūros vandens keliai.

Prakastas Volgos-Maskvos 127 kilometrų ilgio kanalas ir Maskva virto jūrine prieplauka.

Atidarytas Volgos-Dono 91 mylios ilgio kanalas. Jis sujungė penkias jūras: Baltiją, Baltąją, Kaspiją, Azovą ir Juodąją, ir dar 30,000 mylių upių vandens keliai.

Prakasimai kanalų dideliame plote pakeičia žemės veidą. Pasekmėje Volgos-Dono kanalo atsirado Dono upės vagoje **Cimliansko** jūrą, kuri yra 140 mylių ilgio ir vietomis 20 mylių pločio. Skersai Doną buvo pastatyta 13 kilometrų ilgio ir 150 pėdų aukščio Cimliansko užtvanka. Cimliansko jūroje telpa 12,500 milijardų kubinių metrų vandens,— tai toks kiekis, kuris aplinkui žemę pusiaujo (ekvatorio) juostoje sudarytų 20 pėdų gylio ir 200 pėdų pločio kanalą.

Toje srityje dar prakasta apie 10 kanalų sausinimui ir drėkinimui laukų ir pievų, kurie sudaro virš 2,500 mylių ilgį. Pagalba jų buvo apsausinta ir apdrėkinta apie 10,000,000 akrų žemės plotas.

Greta kanalų ir Cimliansko jūros įrengta apie pustuzinis elektros gaminimo jėgainių, kurios aprūpina energija įvairius mechanizmus ir teikia ją miestams ir industrijai.

Išilgai kanalus, jų šonais, buvo pasodinta milijonai medelių, kurių šaknys sutvirtino, papuošė krantus ir atlieka medžių rolę, kuri yra reikalinga oro išvalymui.

Tarybinė santvarka pakeitė veidą ir Kara-Kumų dykumos. 1962 m. gegužės mėn. jau buvo baigtas 600 mylių ilgio Turkmenijos kanalas, kuris Amu-Darijos upės vandenį atvedė iki Aškabado miesto ir nuves net

iki Kaspijos jūros. Kanalas tinkamas upių laivų plaukiojimui. Jis gilus ir 160 pėdų pločio. Nuo didžiojo kanalo eina šimtai mažesnių kanalų ir kanaliukų, kurių pagalba jau apdrėkino 2,000,000 akrų žemės plotą, kur dera medvilnė, žydi sodai, auga medžiai, ir yra apie 5,000,000 akrų pievų, kur ganosi gyvuliai ir karakulinės avys. Darbai dar tęsiasi pirmyn. Kara-Kuma vėl bus malonus kraštas žmonių gyvenimui, kaip ji buvo prieš tūkstantį metų.

Tarybų Sąjungoje yra atliekama ir daugybė kitų naudingų projektų, kaip tai sodinimas miškų, Kamos-Volgos kaskada, kur bus įrengta kelios užtvankos, vandens taupyklos, ir apie 10 elektros gaminimo jėgainių, Didysis vandens kelias, kuris sujungs Baltijos jūrą su Juodąja išilgai Nemuną, Pripetę ir Dnieprą. Tai bus 2,430 kilometrų ilgio vandens kelias.

Upės ir jų baseinai (upynai), kaip rašo A. Basalykas, "pradėjo formotis prieš milijonus arba bent šimtus tūkstančių metų", todėl su jomis reikia elgtis protingai, kad jas nenuskriaudus, kad jos savo vandens pertekliumi drėkintų laukus, bet, kad ir upės nebūtų nuskriaustos, nes jos yra puikus vandens kelias.

Tarybų Sąjungos europinė dalis, kuri randasi tarp Uralo, Kaukazo, Karpatų ir Skandinavijos kalnų, yra paplokšti aukštuma. Penki ilgi vandens keliai, iš šiaurės į pietus, sujungs penkias jūras ir šiaurinį didįjį, kada visa kanalų sistema bus baigta. Jie bus: Nemuno - Pripetės - Niepro; Volchovo-Lovato - Dniepro, Šekšnos-Okos - Voroniežo-Dono, Šekšnos - Volgos - Dono, Volgos kanalo-Dono, šiaurinės Dauguvos ir Pečiorios-Kamos-Volgos. Jie sudarys apie 75,000 mylių ilgio vidujinių vandens kanalų.

Iš TSRS mokosi ir kitos šalys. Egiptas, su Tarybų Sąjungos technikos, technikų ir pinigų pagalba stato Asvano užtvanką skersai Nilo upę. Nilo aukštupyje per 370 mylių pakils vanduo ir sudarys 170 milijardų kubiškų mastų vandens taupyklą, iš kurios bus apdrėkinta virš 1,000,000 akrų plotas. Panašių įrengimų imasi Iranas (Persija), Afganistanas, ir eilė naujų valstybių Afrikoje.